

RANKING POLSKICH MIAST ZRÓWNOWAŻONYCH

AUTORZY RANKINGU

**PROF. DR HAB.
TADEUSZ BORYS**

Uniwersytet Zielonogórski
Katedra Zarządzania Środowiskiem
i Gospodarką Publiczną

**DR HAB. PROF. UE
MAŁGORZATA MARKOWSKA**

Uniwersytet Ekonomiczny we
Wrocławiu
Katedra Gospodarki Regionalnej

KATARZYNA KOBIELA

Kierownik Zespołu Środowiska
Arcadis

MAGDALENA POLUS

Starszy Specjalista ds. Środowiska
Arcadis

**MARIA
MŁODZIANOWSKA-SYNOWIEC**

Starszy Specjalista ds. Środowiska
Arcadis

DANUTA MUSZER

Starszy Specjalista ds. Środowiska
Arcadis

MAGDALENA GOLIŃSKA

Starszy Specjalista ds.
Ochrony Środowiska
Arcadis

JAROSŁAW ZARZYCKI

Starszy Specjalista
ds. Ochrony Środowiska
Arcadis

KRZYSZTOF KUTEK

Dyrektor Pionu Wody
Arcadis

MARCIN ĆMIELEWSKI

Specjalista ds. Gospodarki Wodnej
Arcadis

ZASTRZEŻENIE

Poczyniono wszelkie starania, aby informacje zawarte w tym dokumencie były rzetelne i prawidłowe, zastrzegamy jednak, że Arcadis nie będzie odpowiedzialny za jakiegokolwiek straty lub szkody wynikłe z jego użycia.

AUTORZY

Raport został opracowany przez firmę Arcadis we współpracy z naukowcami z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz Uniwersytetu Zielonogórskiego. Komentarze zostały opracowane przez zespół ekspertów Arcadis specjalizujących się w obszarach zrównoważonego rozwoju miast, adaptacji do zmian klimatu, ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Opinie przez nich wyrażone są ich własnymi i zostały oparte na ich niezależnej pracy badawczej.

SPIIS TREŚCI

03 SŁOWO WSTĘPNE

Jarosław Miziołek - Prezes Zarządu w Arcadis

Prof. dr hab. Tadeusz Borys - Uniwersytet Zielonogórski

07 PODSUMOWANIE WYNIKÓW

10 Klasyfikacja ogólna

19 Społeczeństwo

23 Środowisko

27 Gospodarka

31 RANKING 2018 I RANKING 2021 - PORÓWNANIE WYNIKÓW

40 POLITYKA MIEJSKA

44 BUDOWANIE ODPORNOŚCI MIAST

47 WYZWANIA DLA MIAST NA DRODZE W KIERUNKU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

49 Zanieczyszczenie powietrza

51 Zmiany klimatu wyzwaniem dla miast

53 Zużycie zasobów a podejście prewencyjne

56 Planowanie przestrzenne jako narzędzie do poprawy jakości środowiska i warunków życia

59 Starzenie się społeczeństwa a potrzeby seniorów

62 METODYKA I WSKAŹNIKI

66 KONTAKT

JAROSŁAW MIZIOŁEK

Prezes Zarządu w Arcadis

Miło nam ponownie przekazać w Państwa ręce Ranking Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis. Potrzeba wykonania tego opracowania po raz kolejny, podyktowana została obserwowanymi przez nas zmianami jakie zachodzą w miastach w obszarze życia społecznego, gospodarki czy środowiska. Uwarunkowania w zakresie środowiska, dostępu do dobrej jakości wody pitnej, do terenów zieleni, ale również miejsc pracy czy rozwoju zawodowego i kulturowego są bardzo istotne dla mieszkańców i dokonywanych przez nich wyborów np. w zakresie migracji. Równocześnie, to właśnie mieszkańcy i ich coraz większe zaangażowanie w politykę miejską oraz włączanie się w procesy decyzyjne, wpływają na jakość życia i kształt przestrzeni miejskiej.

Ranking jest znakomitym sprawdzianem dla władz miejskich pokazującym, jak w przeciągu ostatnich kilku lat, poszczególne miasta radziły sobie w trzech obszarach zrównoważonego rozwoju. Walka z zanieczyszczeniem powietrza, skutkami zmian klimatu, nadmiernym zużyciem zasobów, konieczność poprawy jakości środowiska czy starzenie się społeczeństwa to istotne wyzwania jakie stoją przed włodarzami miast. Zauważamy, że projekty, w które zaangażowany jest Arcadis często przyczyniają się do realizacji tych wyzwań. Obserwujemy również, że w realizację twardych projektów infrastrukturalnych coraz częściej włączane są działania mające na celu poprawę przestrzeni publicznej służącej bezpośrednio różnym grupom wiekowym mieszkańców. Widzimy także, że wiele projektów miejskich ma charakter synergiczny, poprzez co sprzyjają one zarówno poprawie jakości życia mieszkańców, realizują cele adaptacji do zmian klimatu oraz poprawiają stan środowiska czy infrastruktury.

Ranking pozwala nam szacować, analizować i wyciągać wnioski w zakresie osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju przez poszczególne miasta, a także określać trendy dla wszystkich analizowanych obszarów. W zestawieniu znajdziecie Państwo zarówno miasta, które osiągają równowagę między trzema obszarami zrównoważonego rozwoju, jak również takie, które zajmują wysokie pozycje w jednym z obszarów a pozostałe obszary nadal stanowią dla nich wyzwanie.

Istotne jest, aby oceniać na jakim poziomie miasta utrzymują swoje usługi, jakie wykorzystują w tym celu innowacyjne rozwiązania służące rozpoznaniu potrzeb obywateli, zaspokajaniu tych potrzeb i przynoszeniu dalszych korzyści mieszkańcom. Wiele przykładów takich inicjatyw prowadzonych przez władze miejskie zostało opisanych w tym Rankingu.

Naszą intencją jest zainicjowanie debaty na temat kierunków polityki miejskiej w dążeniu do zrównoważonego rozwoju w wymiarze długoterminowym.

Jarosław Miziołek

PROF. DR HAB. TADEUSZ BORYS

Uniwersytet Zielonogórski
Katedra Zarządzania Środowiskiem i Gospodarką Publiczną

Inicjatywa ponownego opracowania „Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis” zasługuje na szczególne uznanie, ponieważ nie tylko poszerza możliwości analityczne tworzonego przez Arcadis od kilku lat swoistego OBSERWATORIUM postępów we wprowadzaniu w życie koncepcji zrównoważonego rozwoju, ale także dobrze wpisuje się w aktualny kontekst strategiczny, zarówno globalny, europejski jak i krajowy, a także w dotychczasowe doświadczenia pomiaru implementacji zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym w odniesieniu do obszarów miejskich.

Obszary te i ich rozwój w kierunku równoważenia trzech sfer – społecznej, gospodarczej oraz środowiskowej mają coraz większe znaczenie w każdej skali – ogólnoświatowej, krajowej, regionalnej, a zwłaszcza lokalnej. Związane to jest z rosnącą odpowiedzialnością samorządów miast za jakość życia mieszkańców, spójność funkcjonowania wymienionych sfer życia miasta oraz skutki postępującej urbanizacji. Obecnie ponad połowa (55%) ludności świata mieszka w miastach, a według szacunków ONZ w 2030 roku aż 60%, zaś w 2050 aż 75% światowej populacji będzie zamieszkiwać w ośrodkach miejskich. Jednocześnie z raportów OECD wynika, że miasta w bardzo dużym stopniu przyczyniają się do zmiany klimatu. Są bowiem odpowiedzialne za 70% emisji gazów cieplarnianych, $\frac{2}{3}$ globalnego zużycia energii oraz ponad 50% produkcji odpadów stałych.

Kryzys klimatyczny i wyzwania środowiskowe wymuszają zmiany w sposobie zarządzania takimi ośrodkami w celu osiągnięcia równowagi między miejskim łańdźciem środowiskowym (zmianami w korzystaniu ze środowiska naturalnego, w podejściu do usług ekosystemów miejskich i do głównych zagrożeń związanych ze stanem środowiska – jakością powietrza, hałasem, zatłoczeniem, chaotyczną zabudową, gospodarką odpadami itp.), łańdźciem społecznym (skutecznym i efektywnym rozwiązywaniem wielu problemów natury społecznej, związanych z dostępem do edukacji, kultury, ochrony zdrowia, zjawiskiem wykluczenia społecznego czy niskim poczuciem tożsamości lokalnej) oraz łańdźciem ekonomicznym (dostępem do rynku pracy, zjawiskiem ubóstwa czy niskoemisyjną gospodarką). Wskaźnikowy, uporządkowany według tych trzech kluczowych obszarów zestaw danych, informujący w sposób analityczny i syntetyczny o pozycji określonego miasta na tle innych miast, może sprzyjać i inspirować zmiany w sposobie zarządzania miastem zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Sprzyjać temu powinien także istniejący kontekst strategiczny, który od kilku lat tworzy przyjęta przez ONZ w 2015 roku Agenda Zrównoważonego Rozwoju 2030 (w skrócie: Agenda 2030) i jej 17 celów. Jest ona uznawana obecnie w Unii Europejskiej za wiodącą globalną strategię, która zastąpiła przyjęte w 2000 roku Milenijne Cele Rozwoju. Jednym z założeń tej Agendy jest właśnie zrównoważony rozwój miast, którego urzeczywistnienie zakłada „Uczynienie miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu”.

Reakcją Unii Europejskiej na Agendę 2030 jest m.in. przyjęcie w 2016 roku Paktu Amsterdamskiego, czyli tzw. Agendy Miejskiej dla UE, w ramach której określono działania dla 12 partnerstw, dotyczących zwłaszcza takich zagadnień jak: ochrona jakości powietrza, ubóstwo w miastach, gospodarka o obiegu zamkniętym, dostosowanie do zmian klimatycznych, przemiany energetyczne, mobilność miejska, technologie cyfrowe, miejski rynek pracy czy zrównoważone użytkowanie gruntów.

Agenda miejska – jako praktyczne urzeczywistnianie zasady subsydiarności oraz zasady partnerstwa międzysektorowego – to forum, w którym biorą udział: Komisja Europejska, ministerstwa krajowe, przedstawiciele miast oraz inne zainteresowane podmioty. Niezwykle ważny jest cel tej inicjatywy, czyli doskonalenie narzędzi prawnych, finansowych i wymiana doświadczeń w zakresie realizacji na obszarach miejskich celów Agendy 2030. W perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027 co najmniej 6% wsparcia ma być właśnie przeznaczane na całościowe działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich z zapowiedzią kontynuacji tych działań i włączenia także innych instrumentów terytorialnych.

W podobnym duchu dokonano w 2020 roku aktualizacji Karty Lipskiej, w której obok postulatów z poprzedniej wersji Karty, wskazano na potrzebę transformacji w kierunku sprawiedliwych, zielonych i produktywnych miast, co ma sprzyjać budowie „miast odpornych” (cities resistant), stawiających czoło społecznym, gospodarczym i ekologicznym wyzwaniom, a przez to gwarantujących wysoką jakość życia lokalnych społeczności, co jest w pełni zgodne z sednem koncepcji zrównoważonego rozwoju. W Polsce ma temu sprzyjać realizacja dwóch dokumentów strategicznych: przyjętej w 2017 roku „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)”, w której jednym z filarów jest rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony oraz oparty na solidarności społecznej, a także przyjęta w 2019 roku „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,” z podtytułem „Rozwój społecznie wrażliwy i zrównoważony terytorialnie”. To w niej wskazano, że rozwój odpowiedzialny to przede wszystkim rozwój zrównoważony terytorialnie, który wzmacnia i efektywnie wykorzystuje miejscowe zasoby i potencjały, tzn. uwzględnia nie tylko potrzeby obecnego pokolenia, ale także potrzeby pokoleń przyszłych. Jest to także w pełni zgodne z fundamentem rozwoju zrównoważonego, a mianowicie zasadą sprawiedliwości wewnątrz i międzypokoleniowej.

Należy podkreślić, że w tym drugim prezentowanym przez Arcadis Rankingu zawarto nie tylko opis koncepcji, metodyki oraz aktualne jego wyniki, ale także porównania wyników uporządkowań z obu rankingów. Jest to konkretna wartość dodana tego Rankingu w stosunku do poprzedniego. Poza oczywistą jego misją – wzmocnienia przekonania zarządzających miastami do koncepcji zrównoważonego rozwoju – Ranking dostarcza nie tylko użytecznego narzędzia pomiaru aktualnego stanu implementacji tej koncepcji w polskich miastach, ale również daje możliwość oceny zmian w czasie stopnia urzeczywistniania celów i zasad rozwoju miast zrównoważonych.

Takie poszerzenie analizy stanowi z pewnością interesujące wyzwanie i jest odpowiedzią opracowujących Ranking na rosnące zainteresowanie zarządzających rozwojem polskich miast oraz społeczności lokalnych wskaźnikowym opisem stanu aktualnego, jak i obserwacją dokonujących się zmian w czasie, co istotnie poszerza możliwości porównań i określania kierunków dalszego rozwoju tych jednostek terytorialnych. Wartości prezentowanego Rankingu dla potencjalnych Odbiorców należy upatrywać przede wszystkim w tym, że stanowi on:

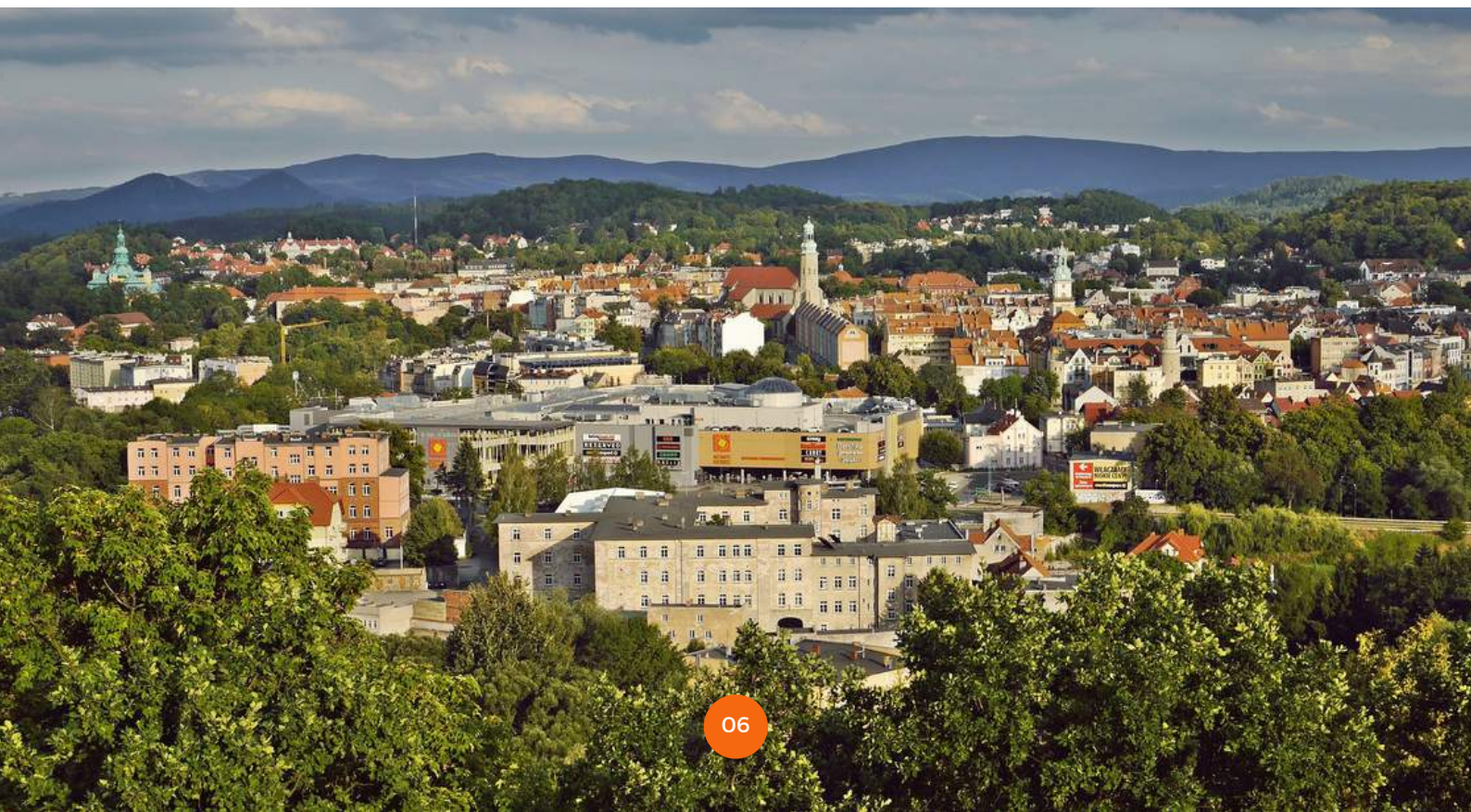
- cenne źródło informacji do wykorzystania przez samorządy miast na różnych etapach kształtowania i urzeczywistniania celów lokalnej polityki zrównoważonego rozwoju, a zwłaszcza może służyć jej aktualizacji, poprawie skuteczności i efektywności podejmowanych decyzji oraz działań;
- istotny zasób danych także dla innych, poza samorządem lokalnym sektorów, a w szczególności dla biznesu, organizacji pozarządowych oraz dla społeczności lokalnej; dane te opisują bowiem stan miasta oraz określają kierunek zmian jego pozycji w rankingu;
- dobrą platformę wymiany doświadczeń, a zwłaszcza dobrych praktyk oraz może dawać impulsy do nawiązywania lub/i pogłębiania współpracy miast w obszarze praktycznej realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju;

- obiektywną i uporządkowaną informację o stanie i kierunkach rozwoju miast nie tylko w ujęciu syntetycznym, ale także w ocenianych obszarach i dziedzinach, stwarzając przez to podstawę do kreowania wizerunku miasta i oceny zachodzących w nim zmian;
- ważne wsparcie w poszerzaniu własnych badań porównawczych zarówno w czasie, jak i przestrzeni, ale inspirować może także do ich uzupełnienia o ocenę subiektywnej jakości życia mieszkańców miasta;
- inspirującą formę dialogu przedstawicieli władz lokalnych i mieszkańców, co może z kolei zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w sprawy publiczne i służyć wzmocnieniu fundamentów budowy lokalnego społeczeństwa obywatelskiego.

Wymienione, najważniejsze wartości informacyjne prezentowanego „Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis” powodują, że grupa potencjalnych jego Odbiorców jest bardzo szeroka i poza włodarzami tych miast, obejmuje także przedstawicieli społeczności lokalnych, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, instytucje publiczne oraz wszystkie inne osoby zaangażowane w sprawy lokalnego rozwoju.

Głównym założeniem twórców Rankingu jest, tak jak poprzednio, dalsza popularyzacja idei zrównoważonego rozwoju i dostarczenie włodarzom miast użytecznego narzędzia pomiaru tej koncepcji. Narzędzie to, co należy ponownie mocno podkreślić, w porównaniu do poprzedniej edycji zostało wzbogacone o możliwość oceny zmian pozycji miast zarówno w trzech obszarach analitycznych: społeczeństwo, środowisko i gospodarka, jak i zmian w rankingach oceniających łącznie te obszary. Jest to ważny dodatkowy atut prezentowanego Rankingu.

Prof. dr hab. Tadeusz Borys

PODSUMOWANIE WYNIKÓW

 **RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

50 MIAST

Druga edycja Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis, podobnie jak pierwsza edycja, klasyfikuje 50 największych pod względem liczby ludności miast na prawach powiatu w Polsce.

3 OBSZARY

Ranking Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis ma na celu porównanie w jaki sposób poszczególne miasta radzą sobie w 3 wskazanych obszarach rozwoju: w obszarze społecznym, środowiskowym i gospodarczym.

60% LUDNOŚCI

Polskie miasta zamieszkiwane przez ok. 60% ludności kraju odgrywają kluczową rolę w naszym życiu. Miasta, to nie tylko miejsca do życia i pracy. Stanowią one istotne siły napędowe gospodarki, są centrami rozwoju nauki, technologii, kultury a także miejscem do spędzania wolnego czasu i wypoczynku.

KLASYFIKACJA OGÓLNA

- Pozycję lidera w klasyfikacji ogólnej drugiej edycji Rankingu utrzymuje Warszawa, ponownie osiągając najlepsze wyniki w obszarze społeczeństwa i gospodarki. Warszawa poprawiła swój wynik w sferze środowiska zajmując w Rankingu 42. pozycję w porównaniu do 44. lokaty w pierwszej edycji Rankingu. Drugą lokatę w klasyfikacji ogólnej obronił Toruń. Trzecie miejsce zajmuje Zielona Góra.
- Wysokie lokaty w klasyfikacji ogólnej zajmują miasta zlokalizowane we wschodniej części kraju: Rzeszów (4. miejsce), Lublin (10. miejsce) i Białystok (11. miejsce). Wyniki uzyskane przez te miasta stanowią potwierdzenie, że ta część kraju dynamicznie się rozwija stanowiąc coraz atrakcyjniejsze miejsce do życia i pracy.
- Stosunkowo wysokie lokaty w klasyfikacji ogólnej przypadły także mniejszym pod względem liczby ludności miastom Polski: Suwałki (14. miejsce), Siedlce (17. miejsce) i Jelenia Góra (18. miejsce).
- Aż 15 spośród ocenianych jednostek to miasta z terenu województwa śląskiego, które w efekcie transformacji gospodarczej, stanęły przed koniecznością zdefiniowania na nowo swojej funkcji i tożsamości. Miasta te przeszły ogromną przemianę stawiając czoła licznym wyzwaniom gospodarczym, środowiskowym i społecznym. Wyniki Bielska-Białej (6. pozycja) i Katowic (13. pozycja) pokazują, że podejmowanie działań na rzecz zrównoważonej urbanizacji, inwestowanie w ochronę środowiska i dialog z mieszkańcami to właściwy kierunek w polityce miejskiej.

ZALEŻNOŚCI POMIĘDZY WYNIKAMI W OBSZARACH

- W przypadku wielu miast zauważyć można znaczną zbieżność pomiędzy wynikami w dwóch obszarach tj. Społeczeństwa i Gospodarki. Do grona miast, które osiągnęły wysokie wyniki w tych dwóch obszarach uzyskując jednocześnie znacznie niższe lokaty w obszarze Środowiska należą, poza stolicą, m.in.:
 - Kraków (Społeczeństwo – 2. miejsce, Środowisko – 50. miejsce, Gospodarka – 6. miejsce),
 - Wrocław (Społeczeństwo – 6. miejsce, Środowisko – 41. miejsce, Gospodarka – 3. miejsce),
 - Poznań (Społeczeństwo – 3. miejsce, Środowisko – 36. miejsce, Gospodarka – 4. miejsce),
 - Rzeszów (Społeczeństwo – 4. miejsce, Środowisko – 21. miejsce, Gospodarka – 8. miejsce).
- Władze polskich miast radzą sobie zdecydowanie lepiej w dążeniu do równowagi w obszarach Społeczeństwa i Gospodarki. W większości miast zauważyć można znacznie słabsze wyniki w obszarze Środowiska. Wyjątkiem od reguły jest Zielona Góra, która bardzo dobrze radzi sobie w sferze środowiskowej (4. miejsce) i społecznej (9. miejsce) przy niższej lokacie w obszarze Gospodarki (24. miejsce).
- Miasta zajmujące wysokie pozycje w obszarze Gospodarki w wielu przypadkach osiągają bardzo dobre wyniki w obszarze Społeczeństwa. Dotyczy to przede wszystkim Warszawy, Krakowa, Poznania, Rzeszowa a także Wrocławia. Pokazuje to, że dobrze funkcjonująca i rozwinięta gospodarka jest czynnikiem ułatwiającym zaspokajanie potrzeb mieszkańców, w tym m.in. poprawę warunków mieszkaniowych, dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, a także kreowanie przyjaznej przestrzeni miejskiej.

RÓWNOWAGA MIĘDZY 3 OBSZARAMI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Niewiele miast w Polsce osiąga równowagę między trzema obszarami zrównoważonego rozwoju. Pozytywnymi wyjątkami od tej reguły są:

- Toruń (12. pozycja w Społeczeństwie, 11. pozycja w Środowisku, 7. pozycja w Gospodarce),
- Szczecin (25. pozycja w Społeczeństwie, 29. pozycja w Środowisku, 25. pozycja w Gospodarce),
- Konin (25. pozycja w Społeczeństwie, 33. pozycja w Środowisku, 32. pozycja w Gospodarce).

“

Podsumowanie

- *Nasilające się procesy urbanizacyjne sprawiają, że sposób w jaki miasta są zarządzane i zagospodarowywane ma ogromne znaczenie w wymiarach społecznym, gospodarczym oraz środowiskowym.*
- *Wyniki Rankingu pokazują, że większość miast zajmujących najwyższe pozycje w klasyfikacji ogólnej osiągnęło znacznie słabsze wyniki w obszarze środowiska w porównaniu do dwóch pozostałych obszarów. Na drodze w kierunku zrównoważonego rozwoju konieczne jest przykładanie większej wagi do kwestii związanych z ochroną środowiska, które w sposób nierozzerwalny są powiązane z aspektami społecznymi, gospodarczymi czy kulturalnymi.*
- *Polskie miasta na drodze w kierunku zrównoważonego rozwoju powinny zachować swój unikalny charakter wykorzystując przy tym lokalne uwarunkowania.*

”

KLASYFIKACJA OGÓLNA

ZWYCIĘZCY

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Wykres 1: Klasyfikacja ogólna Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis

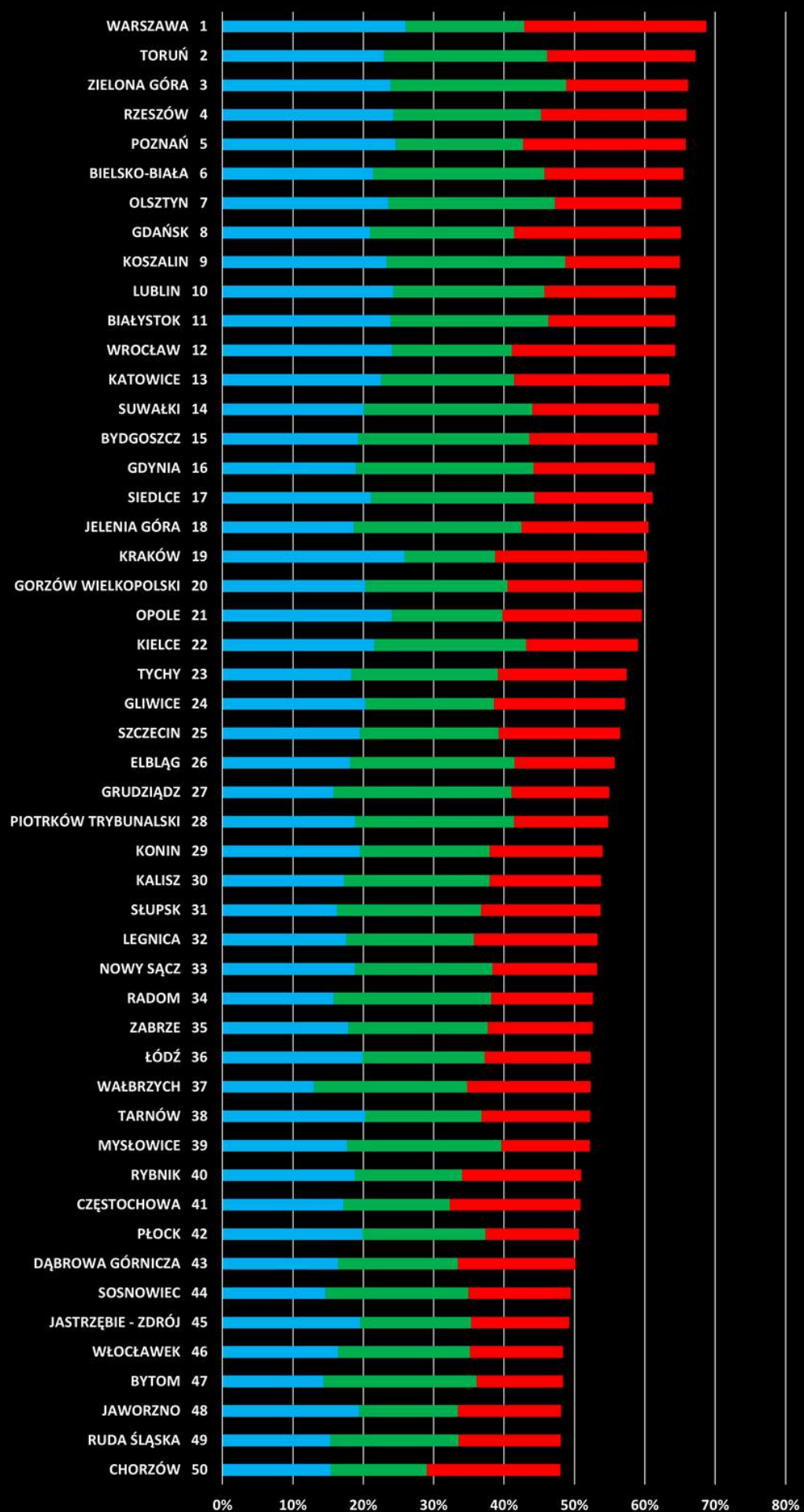

Tabela 1: Klasyfikacja ogólna Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis

MIEJSCE	MIASTO	WYNIK	SPOŁECZEŃSTWO	MIEJSCE	ŚRODOWISKO	MIEJSCE	GOSPODARKA	MIEJSCE
1	WARSZAWA	68,72%	26,03%	1	16,83%	42	25,87%	1
2	TORUŃ	67,22%	22,94%	12	23,17%	11	21,11%	7
3	ZIELONA GÓRA	66,17%	23,89%	9	24,92%	4	17,36%	24
4	RZESZÓW	65,95%	24,29%	4	20,95%	21	20,71%	8
5	POZNAŃ	65,81%	24,60%	3	18,10%	36	23,11%	4
6	BIELSKO-BIAŁA	65,49%	21,43%	15	24,29%	5	19,78%	10
7	OLSZTYN	65,20%	23,57%	10	23,65%	9	17,98%	20
8	GDAŃSK	65,14%	20,95%	17	20,48%	24	23,71%	2
9	KOSZALIN	64,97%	23,33%	11	25,40%	1	16,24%	31
10	LUBLIN	64,40%	24,29%	5	21,43%	20	18,69%	13
11	BIĄŁYSTOK	64,36%	23,89%	8	22,38%	14	18,09%	18
12	WROCŁAW	64,36%	24,13%	6	16,98%	41	23,24%	3
13	KATOWICE	63,52%	22,54%	13	18,89%	31	22,09%	5
14	SUWAŁKI	61,96%	20,08%	21	23,97%	7	17,91%	21
15	BYDGOSZCZ	61,79%	19,29%	28	24,29%	6	18,22%	17
16	GDYNIA	61,41%	18,97%	29	25,24%	2	17,20%	26
17	SIEDLCE	61,11%	21,11%	16	23,17%	12	16,82%	29
18	JELENIA GÓRA	60,50%	18,65%	33	23,81%	8	18,04%	19
19	KRAKÓW	60,37%	25,87%	2	12,86%	50	21,64%	6
20	GORZÓW WIELKOPOLSKI	59,72%	20,32%	18	20,16%	27	19,24%	11
21	OPOLE	59,58%	24,05%	7	15,71%	45	19,82%	9
22	KIELCE	59,04%	21,59%	14	21,59%	19	15,87%	33
23	TYCHY	57,46%	18,33%	34	20,79%	22	18,33%	16
24	GLIWICE	57,22%	20,32%	18	18,25%	34	18,64%	14
25	SZCZECIN	56,50%	19,52%	25	19,68%	29	17,29%	25
26	ELBLĄG	55,73%	18,17%	35	23,33%	10	14,22%	43
27	GRUDZIĄDZ	54,97%	15,79%	44	25,24%	2	13,93%	45
28	PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	54,81%	18,89%	30	22,54%	13	13,38%	46
29	KONIN	54,03%	19,52%	25	18,41%	33	16,09%	32
30	KALISZ	53,80%	17,30%	39	20,63%	23	15,87%	33
31	SŁUPSK	53,75%	16,27%	43	20,48%	25	17,00%	27
32	LEGNICA	53,29%	17,62%	38	18,10%	36	17,58%	22
33	NOWY SĄCZ	53,27%	18,81%	32	19,52%	30	14,93%	37
34	RADOM	52,64%	15,79%	44	22,38%	14	14,47%	41
35	ZABRZE	52,63%	17,86%	36	19,84%	28	14,93%	37
36	ŁÓDŹ	52,33%	19,92%	22	17,30%	39	15,11%	36
37	WAŁBRZYCH	52,30%	13,02%	50	21,75%	17	17,53%	23
38	TARNÓW	52,27%	20,32%	18	16,51%	43	15,44%	35
39	MYSŁOWICE	52,18%	17,70%	37	21,90%	16	12,58%	49
40	RYBNIK	51,00%	18,81%	31	15,24%	46	16,96%	28
41	CZĘSTOCHOWA	50,88%	17,22%	40	15,08%	47	18,58%	15
42	PŁOCK	50,65%	19,92%	22	17,46%	38	13,27%	47
43	DĄBROWA GÓRNICZA	50,17%	16,43%	42	16,98%	40	16,76%	30
44	SOSNOWIEC	49,50%	14,60%	48	20,32%	26	14,58%	40
45	JASTRZĘBIE - ZDRÓJ	49,30%	19,60%	24	15,71%	44	13,98%	44
46	WŁOCŁAWEK	48,40%	16,43%	41	18,73%	32	13,24%	48
47	BYTOM	48,38%	14,37%	49	21,75%	17	12,27%	50
48	JAWORZNO	48,12%	19,44%	27	13,97%	48	14,71%	39
49	RUDA ŚLĄSKA	48,04%	15,32%	47	18,25%	34	14,47%	41
50	CHORZÓW	48,00%	15,40%	46	13,65%	49	18,96%	12

WARSZAWA

W klasyfikacji ogólnej ponownie pierwsze miejsce zajęła stolica uzyskując najlepsze wyniki w obszarach Społeczeństwa i Gospodarki. Pozycja Warszawy jest niższa w obszarze Środowiska (42. miejsce) jednak zauważyć można poprawę w porównaniu do wyników z poprzedniej edycji Rankingu (44. miejsce).

Warszawa, podobnie jak pozostałe spośród największych miast Polski, wywiera znaczący wpływ na kondycję całego kraju. Miasta te stanowią centra kapitału ekonomicznego, technologicznego, kulturowego i społecznego i bardzo często działania przez nie wdrażane wyznaczają swoiste trendy w systemach zarządzania przestrzenią miejską.

Działania podejmowane przez władze stolicy już od wielu lat ukierunkowane są na zapewnienie wysokiej jakości życia obecnym i przyszłym pokoleniom warszawiaków z wykorzystaniem kluczowych potencjałów miasta. Dobre warunki do życia w stolicy potwierdza niska stopa bezrobocia rejestrowanego (lepszy wynik w skali kraju osiągnęły jedynie Katowice i Poznań) oraz wysokie przeciętne miesięczne wynagrodzenie (stolica ustępuje jedynie Jastrzębiu-Zdrój). Warszawa znajduje się w gronie niewielu miast o dodatnim przyroście naturalnym. Stolica może pochwalić się także największą liczbą nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w relacji do liczby mieszkańców spośród analizowanych miast.

Dążenia władz miasta do uczynienia z Warszawy dobrego miejsca do życia i pracy potwierdzają także wyniki Barometru Warszawskiego, ankiety realizowanej od kilkunastu lat na zlecenie urzędu miasta stołecznego, badającej rozmaite aspekty życia w mieście jak np. funkcjonowanie komunikacji miejskiej, bezpieczeństwo w mieście, jakość służby zdrowia czy stan zieleni miejskiej.

Wyniki badania przeprowadzonego w 2020 roku wskazują, że mieszkańcy Warszawy pozytywnie myślą o swoim mieście i identyfikują się z nim. Warszawiacy uważają, że stolica to bezpieczne i czyste miasto, w którym dobrze funkcjonuje komunikacja miejska. Blisko 79% ankietowanych uważa, że władze miasta uwzględniają ich opinie i pomysły oraz realizują potrzeby mieszkańców, a także interesują się tym jakie są ich najważniejsze problemy.

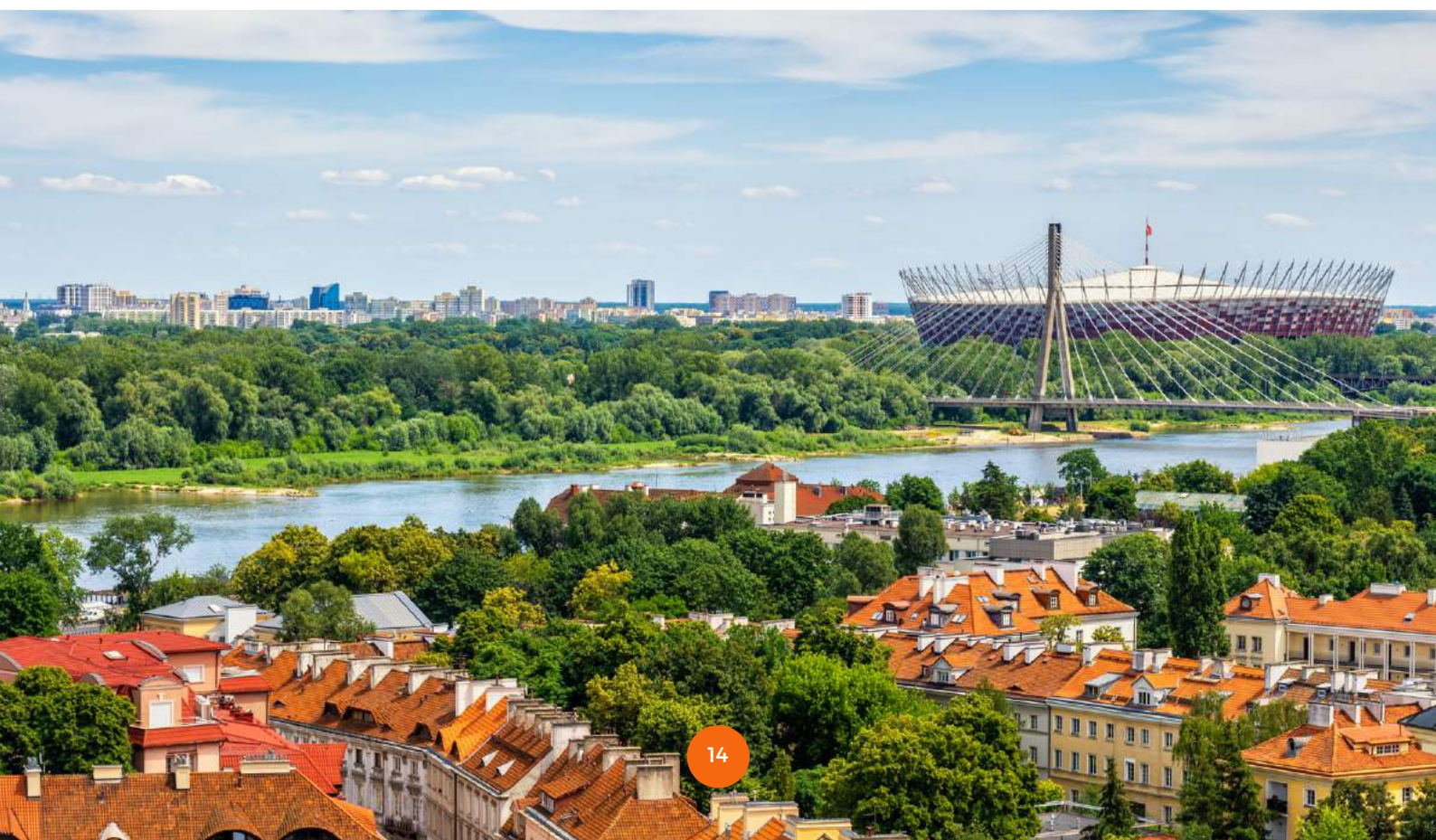

Stolica, jako pierwsze miasto w Polsce przystąpiła do realizowanego przy wsparciu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju projektu pn. „Plan Zielonego Miasta - Green City Plan”

W porównaniu do Rankingu z 2018 roku, Warszawa poprawiła swój wynik w obszarze Środowiska. Władze miasta świadome zagrożenia jakim jest dla człowieka zanieczyszczenie powietrza nieustannie podejmują działania na rzecz poprawy jego jakości. Stolica, jako pierwsze miasto w Polsce przystąpiła do realizowanego przy wsparciu Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju projektu pn. „Plan Zielonego Miasta - Green City Plan”, który wspiera finansowo inwestycje w takich obszarach jak ekologiczny transport miejski, energetyka i termomodernizacja, czy też gospodarka odpadami. Celem realizowanego dla Warszawy Planu Zielonego Miasta, jest nie tylko wskazanie drogi do zrównoważonego rozwoju, ale również do osiągnięcia tzw. neutralności klimatycznej, którą Warszawa zamierza uzyskać do 2050 roku. W ramach prac nad Planem przeanalizowane zostaną różne obszary funkcjonowania miasta, w tym związane z sektorem energii i ciepłownictwa, gospodarki odpadami, transportem czy adaptacją do zmian klimatu oraz zostaną zaproponowane konkretne rekomendacje i propozycje inwestycyjne do wdrożenia. Miasto zakłada partycypacyjną formułę pracy nad Planem, z uwzględnieniem udziału mieszkańców, organizacji społecznych i przedsiębiorców. Wsparcie w realizacji projektu zapewnia organizacja C40 Cities, zrzeszająca 94 metropolie, w tym Warszawę, współpracujące na rzecz ochrony klimatu.

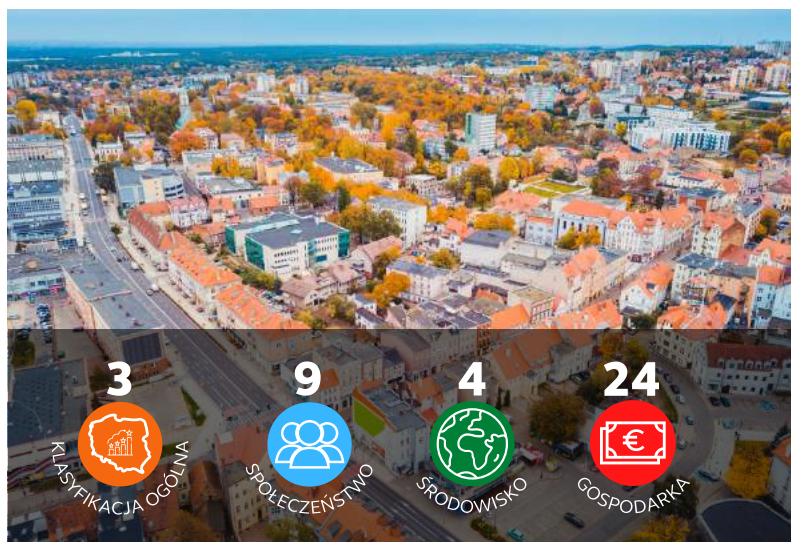
Postępy w kierunku adaptacji do zmieniających się warunków klimatycznych, ograniczenia wpływu na zmiany klimatu oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych mają zapewniać także działania podejmowane w Warszawie w zakresie rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury. Ponadto w stolicy wdrożono szereg nowoczesnych narzędzi ułatwiających zarządzanie zielenią, w tym m.in. Mapę Koron Drzew, Mapę Lokalizacji Pni Drzew, aplikację MoDrzew, System Kategoryzacji Terenów Zieleni czy Kartę Praw Drzew.

TORUŃ

Drugą lokatę w klasyfikacji ogólnej utrzymuje Toruń, miasto o bogatej historii, tradycji i kulturze, odgrywające bardzo istotną rolę w rozwoju nie tylko województwa kujawsko-pomorskiego, ale również Polski Północnej. Jedną z jego ważniejszych gałęzi gospodarki jest turystyka oparta w dużej mierze na dziedzictwie kulturowym miasta. Miasto zawdzięcza swoją mocną pozycję w Rankingu wysokim ocenom we wszystkich trzech obszarach. Jako jedno z nielicznych miast w stawce zachowuje równowagę w dążeniu do rozwoju, zapewniając stabilność gospodarczą, przyjazne dla mieszkańców warunki życia oraz dbając o stan środowiska. Pozwala to nazwać Toruń miastem rozwijającym się w sposób zrównoważony.

Od wielu lat w mieście realizowane są działania na rzecz poprawy jakości powietrza. Dofinansowania na likwidację kotłów opalanych paliwem stałym, termomodernizację budynków, miejski system monitoringu powietrza wraz z opcją aplikacji mobilnej to tylko niektóre z przykładów. Wsparcie w walce o poprawę jakości powietrza stanowią podejmowane działania edukacyjne. Miasto we współpracy z organizacjami pozarządowymi dzięki realizacji szeregu kampanii i programów edukacyjnych jak np. Akademia Przyrodników, Toruń – Miasto z Klimatem, Drzew tulenie – bicie rekordu Polski - przyczynia się do kształtowania właściwych postaw ekologicznych i popularyzacji proekologicznych rozwiązań.

ZIELONA GÓRA

Trzecie miejsce przypadło Zielonej Górze. Miasto stanowi kulturalne i naukowe centrum regionu lubuskiego z ogromnym potencjałem gospodarczym. Zielona Góra to także miasto atrakcyjne dla inwestorów, a sprzyja temu z pewnością usytuowanie nieomal na skrzyżowaniu międzynarodowych szlaków drogowych i kolejowych łączących Skandynawię z południem Europy i Warszawę z Berlinem.

Zielona Góra postrzegana jest jako jedno z bardziej „zielonych” miast w kraju i to nie tylko z nazwy: lasy zajmują aż 53% całkowitej powierzchni miasta i tworzą zwarty pierścień zwiększając przestrzeń rekreacyjną, wypoczynkową i edukacyjną w mieście, ale również podnosząc walory klimatyczne, filtracyjne, krajobrazowe czy zdrowotne. Tereny zieleni w mieście zapewniają korzystną cyrkulację powietrza, pełniąc niejako rolę filtra redukującego poziom zanieczyszczeń, a w czasie upałów łagodzą skutki zjawiska miejskiej wyspy ciepła.

W historię i tradycję Zielonej Góry wpisane jest winiarstwo, bardzo ważny element lokalnej tożsamości. Winobranie jest główną imprezą Miasta, nagrodzoną dwoma certyfikatami w konkursie Polskiej Organizacji Turystycznej na „Najlepszy produkt turystyczny”. Zielona Góra to również miasto, które promuje działania na rzecz czystego powietrza: „Zielona Góra wolna od smogu” to jeden z celów strategicznych miasta realizowany przez działania edukacyjne, promocyjne i inwestycyjne.

Wysoką, 4. pozycję zajmuje **Rzeszów**. Stolica Podkarpacia stawia na wszechstronny rozwój pod kątem kulturalnym, gospodarczym i społecznym. Miasto ma duży potencjał rozwojowy i od wielu lat skutecznie przyciąga polskich i zagranicznych inwestorów. Dynamiczny rozwój miasta w obszarze gospodarki przekłada się także na korzyści dla mieszkańców: niski poziom bezrobocia, wysoką jakość usług edukacyjnych i dobrze rozwiniętą infrastrukturę. Atutem Rzeszowa poprawiającym jakość życia jest także wysoki udział terenów zieleni (13,4%) w powierzchni miasta. W ostatnich latach w mieście zrealizowano szereg działań związanych z budową i rewitalizacją terenów zieleni, powstały nowe parki (Park Papieski przy Katedrze, Biały Ogród, parki na osiedlu Kotuli), zrewitalizowano park na os. Miłocin, Park Inwalidów Wojennych oraz Plac Cichociemnych. Warto również wspomnieć o jednym z najciekawszych festiwali muzycznych w Polsce, czyli odbywającym się w mieście od 2005 roku Międzynarodowym Festiwalu Piosenki „Rzeszów Carpathia Festival”, na którym prezentowane są różnorodne kultury muzyczne Europy i świata.

W pierwszej dziesiątce miast, bo na 9. miejscu znalazł się **Koszalin**, awansując z 18. pozycji, którą uzyskał w poprzedniej edycji Rankingu. Miasto może poszczycić się wysokim udziałem terenów zieleni, w tym terenów leśnych, co sprawia, że postrzegane jest jako zielone i przyjemne miejsce do mieszkania. Szczególnie wyróżnia się las Góry Chełmskiej położony we wschodniej części miasta, w obrębie którego znajduje się wiele ścieżek spacerowych, park linowy oraz wieża widokowa. Kolejne cztery parki zlokalizowane są w centralnej części miasta. Niewątpliwym atutem miasta jest dobra, w porównaniu z innymi miastami z pierwszej dziesiątki, jakość powietrza, co przekłada się zarówno na korzystne warunki życia mieszkańców, jak również przyciąga turystów. Aktywnemu spędzaniu czasu w mieście służy rozbudowana sieć ścieżek rowerowych i liczne szlaki piesze, umożliwiające czynny wypoczynek w bliskości natury. Koszalin to również miasto, w którym można poczuć się bezpiecznie z uwagi na niski wskaźnik przestępczości i niewielką liczbę osób poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych. Duża liczba miejsc w żłobkach oraz przedszkolach plasuje miasto w gronie miast postrzeganych jako przyjazne dla rodzin z dziećmi.

W przypadku wielu miast zauważyć można znaczną prawidłowość pomiędzy wynikami w dwóch obszarach tj. Społeczeństwa i Gospodarki. W gronie miast, które osiągnęły wysokie wyniki w tych dwóch obszarach uzyskując jednocześnie znacznie niższe lokaty w obszarze Środowiska są m.in. **Kraków** i **Wrocław**. W przypadku Krakowa niższa lokata w tym obszarze w dużej mierze jest rezultatem niedostatecznej jakości powietrza oraz wysokiego zużycia zasobów tj. wody i energii obserwowanego w przypadku największych polskich miast. Jakość powietrza w Krakowie ulega systematycznej poprawie dzięki podejmowanym przez władze działaniom. Jednak uwarunkowania wynikające z niekorzystnego położenia miasta w niecce otoczonej wzgórzami, w dolinie Wisły oraz związany z tym napływ zanieczyszczonego powietrza z terenów sąsiednich i jego stagnacja na terenie Krakowa sprawiają, że zanieczyszczenie powietrza w mieście w dalszym ciągu stanowi wyzwanie, wykraczające poza możliwości działania samych władz miasta. Wrocław to kolejny przykład dużego miasta z wysokim zużyciem wody i energii elektrycznej, na które bez wątpienia wpływa akademicki charakter miasta i związana z tym obecność dużej liczby studentów.

W przekroju regionalnym wysokie lokaty zajmują miasta zlokalizowane we wschodniej części kraju: **Rzeszów** (4. miejsce), **Lublin** (10. miejsce) i **Białystok** (11. miejsce). Wyniki uzyskane przez te miasta stanowią potwierdzenie, że ta część kraju dynamicznie się rozwija stając się coraz atrakcyjniejszym miejscem do życia i pracy.

W środku uporządkowania znajdują się zarówno stolice obecnych województw takie jak: Opole, Kielce i Szczecin, ale także grupa miast wojewódzkich sprzed reformy administracyjnej, m.in. Piotrków Trybunalski, Konin, Kalisz, Słupsk, Suwałki. Są to zarówno miasta, które osiągnęły średnie oceny w każdym z obszarów, jak również miasta osiągające dobre wyniki w dwóch obszarach oraz mające słabszy wyniki w trzecim spośród nich. **Szczecin** jest przykładem miasta, które rozwija się w sposób zrównoważony w każdym z obszarów, osiągając wyniki na średnim poziomie (Społeczeństwo – 25. miejsce, Środowisko – 29. miejsce, Gospodarka – 25. miejsce). Ciekawą inicjatywą wprowadzaną w tym mieście jest prototypowanie urbanistyczne. Działanie obejmować będzie stopniowe wprowadzanie zmian zagospodarowania określonego fragmentu miasta i konsultowanie efektów tych przekształceń z mieszkańcami. Dzięki takiemu podejściu możliwe będzie wprowadzanie korekt zamierzeń, w celu dostosowania ich do preferencji użytkowników. Zapewni to partycypację mieszkańców w kształtowaniu przestrzeni miejskiej. Pierwszym takim projektem będzie zagospodarowanie Placu Orła Białego, którego realizacja została zaplanowana na 2021 rok. Natomiast przykładem miasta rozwijającego się znacznie skuteczniej w dwóch obszarach i słabiej w trzecim obszarze jest **Opole** (Społeczeństwo – 7. miejsce, Środowisko – 45. miejsce, Gospodarka – 9. miejsce). Niska pozycja w obszarze Środowiska w znacznej części wynika z wysokiej emisji dwutlenku węgla z Elektrowni Opole, jak również stosunkowo niskiej w porównaniu z innymi miastami powierzchni terenów zielonych. Wysoka lokata w obszarze Społeczeństwa wynika z szeregu inicjatyw ukierunkowanych na poprawę warunków życia seniorów. Przykładem takich rozwiązań może być Centrum „Senior w Opolu”, które integruje szereg działań ukierunkowanych na poprawę jakości życia oraz zwiększenie aktywności mieszkańców miasta będących w wieku emerytalnym. **Suwałki** to miasto zajmujące 21. lokatę w dwóch obszarach: Społeczeństwie i Gospodarce oraz z wysoką 7. lokatę w obszarze Środowiska. W ostatnich kilku latach w mieście wykonano szereg inwestycji przyczyniających się do poprawy efektywności energetycznej a tym samym do poprawy jakości powietrza. Były to m.in. wymiana oświetlenia ulicznego polegająca na wymianie opraw sodowych i rtęciowych na oprawy LED, kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych budynków, czy wdrożenie miejskiego systemu roweru publicznego, zakup niskoemisyjnych autobusów komunikacji miejskiej, budowa infrastruktury do obsługi transportu miejskiego zrealizowana w ramach projektu „Poprawa jakości systemu transportu publicznego w mieście Suwałki”. Kolejnym zasługującym na uwagę projektem była rewitalizacja i zagospodarowanie terenów nadrzecznych i utworzenie bulwarów nad rzeką Czarna Hańcza, w tym wykonanie chodników, ścieżek rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych, nasadzenia zieleni (trawniki i łąki kwiatowe) z elementami małej architektury, oświetlenie terenu, budowa nabrzeża rekreacyjnego i slipu dla kajaków. Wszystkie te i inne, nie wymienione tu inwestycje wzmacniają pozycję miasta w obszarach zrównoważonego rozwoju. Miasto Suwałki jest w trakcie realizacji projektu pt. „Healthy Boost – Miejskie laboratoria na rzecz lepszego zdrowia dla wszystkich w regionie Morza Bałtyckiego - pobudzanie międzysektorowej współpracy na rzecz zdrowia i dobrobytu w miastach”, którego celem jest przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju miast Regionu Morza Bałtyckiego (RMB) i dobrobytu społecznego mieszkańców RMB poprzez poprawę międzysektorowych polityk miejskich. Partnerem Wiodącym projektu jest Miasto Turku w Finlandii.

Ostatnie lata przyniosły wiele zmian w **Piotrkowie Trybunalskim** (28. miejsce w klasyfikacji ogólnej, 13. miejsce w obszarze Środowiska). Walka ze smogiem, rozwój zielonych „płuc” miasta, edukacja ekologiczna to główne nurty realizowanej w mieście strategii. Wśród przykładów prośrodowiskowych inwestycji wymienić należy wieloaspektową modernizację oczyszczalni ścieków wraz z ujęciem wody Szczekanica. Dostosowanie oczyszczalni ścieków do nowej wielkości przepływów i ładunków zanieczyszczeń oraz wyposażenie w możliwość retencjonowania nadmiaru ścieków w okresach intensywnych opadów, to gwarancja bezpieczeństwa ekologicznego dla miasta i możliwość przyłączenia wielu nowych użytkowników. To z kolei przekłada się na likwidację zbiorników bezodpływowych, które często nieszczelne, są przyczyną zanieczyszczania wód podziemnych i gleb. Władze Piotrkowa systematycznie inwestują w termomodernizację budynków użyteczności publicznej, a w najbliższym czasie rozpoczynają wieloletni projekt restrukturyzacji elektrociepłowni „Piotrków Trybunalski” efektem, którego będzie fundamentalna zmiana paliwa z węglowego na gaz ziemny.

Najlepsze wyniki w klasyfikacji ogólnej osiągnęły głównie **miasta województwa śląskiego**, które stanowi najliczniej reprezentowane w Rankingu województwo w kraju. W ostatniej dziesiątce Rankingu znalazło się aż 8 śląskich miast. Z pewnością wpływ na to ma fakt, że w przeszłości Śląsk stanowił centrum surowcowe i przemysłowe kraju bazujące na górnictwie i przemyśle ciężkim. Na początku lat 90-tych rozpoczął się proces restrukturyzacji śląskiej gospodarki ukierunkowany m.in. na poprawę stanu środowiska naturalnego i związanych z tym warunków życia mieszkańców. W efekcie 30-letniej transformacji śląskie miasta przeszły ogromną przemianę wychodząc naprzeciw licznym wyzwaniom gospodarczym, środowiskowym i społecznym. Wyniki Bielska-Białej (6. miejsce) i Katowic (13. miejsce) pokazują, że podejmowanie działań na rzecz zrównoważonej urbanizacji, inwestowanie w ochronę środowiska i dialog z mieszkańcami to właściwy kierunek w polityce miejskiej. **Bielsko-Biała** postrzegana jest jako miasto dynamicznie rozwijające się w sferze gospodarczej i przyjazne inwestorom. Inwestycje władz miejskich w rozbudowę układu komunikacyjnego, rozwój obiektów kulturalnych i sportowych, rewitalizację przestrzeni miejskiej, rozwój terenów zieleni i rekreacji wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców. W trakcie realizacji jest projekt „Rewitalizacja miejskich systemów nadbrzeżnych wraz z utworzeniem Centrum Edukacji Ekologicznej”, który znacząco poprawi stan terenów zieleni w mieście. Prace obejmują kilkanaście lokalizacji w całym mieście i przewidują m.in. zagospodarowanie terenu ujścia potoku Straconka do rzeki Białej z ukierunkowaniem na funkcje przyrodnicze i rekreacyjne, rewitalizację Lasu Cygańskiego dzięki czemu jego infrastruktura zostanie dostosowana do potrzeb użytkowników. Na rozwój terenów zieleni i ich wzbogacenie ukierunkowany jest też jeden ze zwycięskich projektów Budżetu Obywatelskiego Bielska-Białej 2021 pn. „332 drzewa i 5 gałęzi”. Projekt zakłada m.in. posadzenie na terenach miejskich 332 drzew, stworzenie dwóch skwerów, budowę strefy do biegów przeszkodowych, a także lapidarium. Nowatorskim rozwiązaniem zastosowanym podczas 18. edycji Święta Drzewa w Bielsku-Białej w 2020 r., był mural pokryty farbami neutralizującymi zanieczyszczenia powietrza. Mural pokrywa 100 m ściany jednej z bielskich kamienic i jego efektywność w unieszkodliwianiu zanieczyszczeń porównywalna jest do lasu o tej samej powierzchni. Śląskie miasta w procesie transformacji duży nacisk kładą na rewitalizację przestrzeni miejskich i adaptację poprzemysłowej spuścizny do pełnienia nowych funkcji społecznych i gospodarczych. Strefa Kultury utworzona w **Katowicach** na terenie byłej kopalni węgla kamiennego stanowi przykład tzw. „zielonej transformacji” miasta i ugruntowuje pozycję Katowic jako jednego z ważniejszych ośrodków kultury oraz turystyki biznesowej w Polsce. Rewitalizacja obiektów poprzemysłowych z ich przeznaczeniem na cele kulturalne i turystyczne od wielu lat sukcesywnie realizowana jest także w **Zabrzu**. Jako przykład warto tutaj przytoczyć rewitalizację Kompleksu Sztolnia Królowa Luiza czy Kopalni Guido stanowiących atrakcję turystyczną miasta czy rewitalizację zabytkowej dzielnicy Zabrze – Zandka, stanowiącej przykład rewitalizacji społecznej.

“

Wyniki Rankingu pokazują, że jest wiele miast, które nie zachowują równowagi pomiędzy trzema obszarami zrównoważonego rozwoju, u którego podstaw leży właściwe równoważenie bieżących potrzeb wszystkich ludzi, nie tylko tych żyjących w granicach miasta, ale i poza nimi, bez uszczerbku dla potrzeb przyszłych pokoleń. Dlatego zarządzanie przestrzenią miejską w sposób zrównoważony uznać można za jedno z trudniejszych zadań jakie stoją przed rządzącymi polskimi miastami. Co również ważne, większość miast zajmujących najwyższe pozycje w klasyfikacji ogólnej osiągnęło znacznie słabsze wyniki w obszarze Środowiska w porównaniu do dwóch pozostałych obszarów. Pokazuje to jak ważne jest, aby władze miast na drodze w kierunku zrównoważonego rozwoju przykładły dużą wagę do kwestii związanych z ochroną i poprawą jakości środowiska. Minimalizacja wykorzystania udziału zasobów nieodnawialnych, poprawa jakości powietrza, rozwój zrównoważonych form transportu, rozwój terenów zielonych, ale także edukacja ekologiczna ukierunkowana na odpowiedzialność wobec środowiska naturalnego to elementy, które należy uwzględniać w politykach miejskich.

”

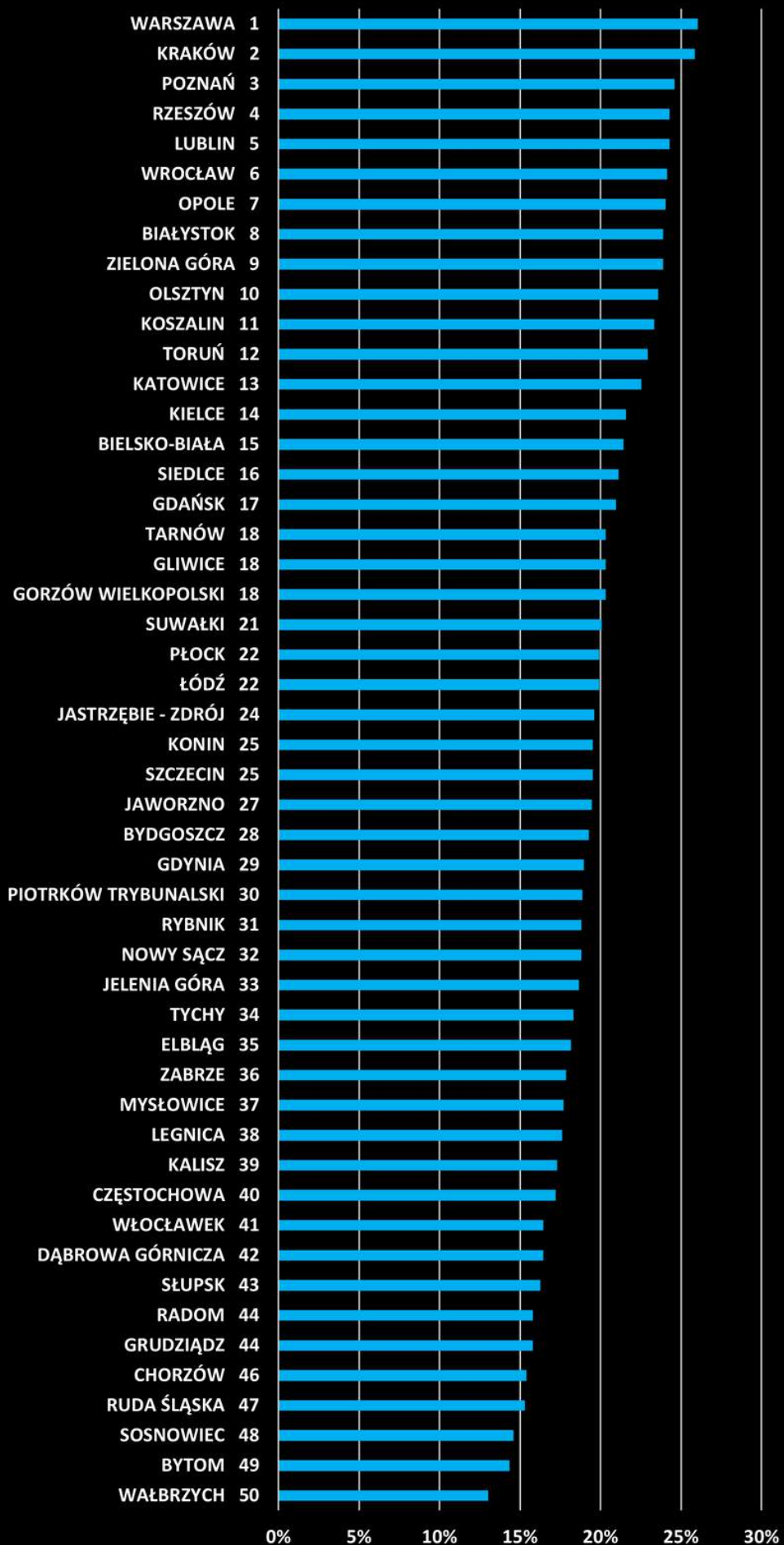
SPOŁECZEŃSTWO

ZWYCIĘZCA

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Wykres 2. Klasyfikacja obszaru społeczeństwa

Ocena zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym koncentruje się na jakości życia obecnie i w perspektywie dla przyszłych pokoleń. Elementy takie jak zdrowie i dostęp do opieki zdrowotnej oraz edukacja stanowią podstawę zrównoważonego rozwoju społecznego. Ponadto wskaźniki w obszarze rozwoju społecznego pozwalają na ocenę miast pod względem demografii, kultury, ubóstwa, bezpieczeństwa i aktywności społecznej mieszkańców.

Warszawa zajmuje pierwsze miejsce dzięki wysokim wynikom w zakresie partycypacji społecznej i warunków życia: wysokie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto, niski udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej.

Najwyższe lokaty w obszarze rozwoju społecznego osiągnęły ponadto największe pod względem liczby ludności miasta w kraju: Kraków, Wrocław, Poznań, Rzeszów, Lublin. Wpływ na ich wyniki ma w dużym stopniu fakt, iż są one ważnymi ośrodkami akademickimi. Stwarzając możliwość kształcenia się w szerokim zakresie zainteresowań przyciągają młodych ludzi, z których duża część w przyszłości osiedla się w nich na stałe, zakłada rodziny, co w wynikach rankingu przekłada się m.in. na wysoki w skali kraju poziom przyrostu naturalnego (9 miast z pierwszej 10-tki w tym obszarze ma dodatni przyrost naturalny) oraz na wysoki udział osób z wykształceniem wyższym. Miasta te oferują również wysoki poziom nauczania w szkołach średnich, co wpływa na wysoką zdawalność i dobre wyniki egzaminów maturalnych, które zwiększają możliwość wyboru kierunków studiów oraz uczelni. Z kolei wysoka liczba obiektów kinowych (kolejny wskaźnik w obszarze Społeczeństwa), jest odpowiedzią na poszukiwania głównie przez młode osoby sposobu spędzania wolnego czasu poza miejscem zamieszkania. Równocześnie obiekty te bardzo często stanowią jedno z pierwszych miejsc pracy studentów w okresie ich studiów. Ośrodki akademickie to również miasta oferujące większe możliwości znalezienia pracy, co przyczynia się do stosunkowo niskiego udziału osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej. Charakterystyczna dla tych miast jest także duża aktywność społeczna, mająca odzwierciedlenie m.in. w dużej ilości zarejestrowanych fundacji w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.

Mimo dodatniego przyrostu naturalnego, ważnym wyzwaniem dla miast wiodących w Rankingu w obszarze Społeczeństwa jest rosnący udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze demograficznej ludności miast. W odpowiedzi na zjawisko „starzenia się społeczeństwa”, władze miast muszą nie tylko zwiększyć dostęp do opieki zdrowotnej, ale również wzmocnić i rozszerzyć zakres usług opiekuńczych oferowanych seniorom, zapewnić możliwości aktywnego spędzania czasu w gronie osób znajdujących się na podobnym etapie życiowym.

Do grona miast działających na rzecz poprawy jakości życia najstarszych mieszkańców zaliczyć można Jaworzno. Program „Jaworzno Przyjazne Seniorom” obejmuje działania na rzecz ochrony zdrowia, zwiększania bezpieczeństwa i większej aktywności seniorów. Poprawa jakości i dostępności usług medycznych i rehabilitacyjnych, bezpłatne szczepienia na grypę, zdrowotne programy edukacyjne, kino dla seniora, warsztaty plastyczne, zajęcia sportowe w tym darmowe bilety na basen, dostosowywanie infrastruktury miejskiej do potrzeb osób starszych (doświetlanie przejść dla pieszych, montaż ławek w przestrzeni miejskiej) to przykłady działań podejmowanych przez władze miasta mające niebagatelny wpływ na jakość życia tej grupy mieszkańców.

Bytom i Wałbrzych, pomimo zajmowania ostatnich lokat w obszarze Społeczeństwa to przykłady miast, których władze aktywnie działają na rzecz kompleksowej rewitalizacji związanej nie tylko z inwestycjami w przestrzeni miejskiej i infrastrukturze, ale również skierowanymi do lokalnej społeczności. W ramach projektu „Bytom odNowa – innowacyjne projekty mieszkaniowe i rozwój inicjatyw społecznych” przeprowadzone zostały m.in. badania jakości życia na obszarze rewitalizacji obejmujące wyjaśnianie przyczyn i mechanizmów trwania lub pogłębiania się negatywnych zjawisk społecznych a także zorganizowano konkurs w celu wyłonienia innowacyjnych pomysłów na projekty społeczne, dopasowane do potrzeb miast.

BYTOM,
WAŁBRZYCH

Z kolei Wałbrzych realizując „Program komunikacji społecznej i promocji procesu rewitalizacji miasta Wałbrzych” zadbał o aktywny udział społeczności lokalnej wykorzystując m.in. formułę tzw. spacerów historycznych zorganizowanych w każdej z dzielnic będących podobszarem rewitalizacji. Dzięki nim mieszkańcy mieli możliwość poznania historii miejsc, w których żyją oraz wzajemnego poznania się i wzmocnienia lokalnych więzi.

“

Wyniki Rankingu w obszarze Społeczeństwa wskazują, że dla władz miast stanowiących najbardziej prężne ośrodki rozwoju społecznego, przyciągających nowych mieszkańców, stwarzających korzystne warunki ich rozwoju oraz funkcjonowania na każdym etapie ich życia, wyzwaniem jest równoczesne zachowanie wysokich walorów środowiska. Pozytywny wyjątek stanowi Zielona Góra, plasująca się pod koniec pierwszej dziesiątki w obszarze Społeczeństwa, w przypadku której bardzo wysoki udział terenów leśnych oraz dobra jakość powietrza zapewniły wysoką lokatę w obszarze Środowiska.

”

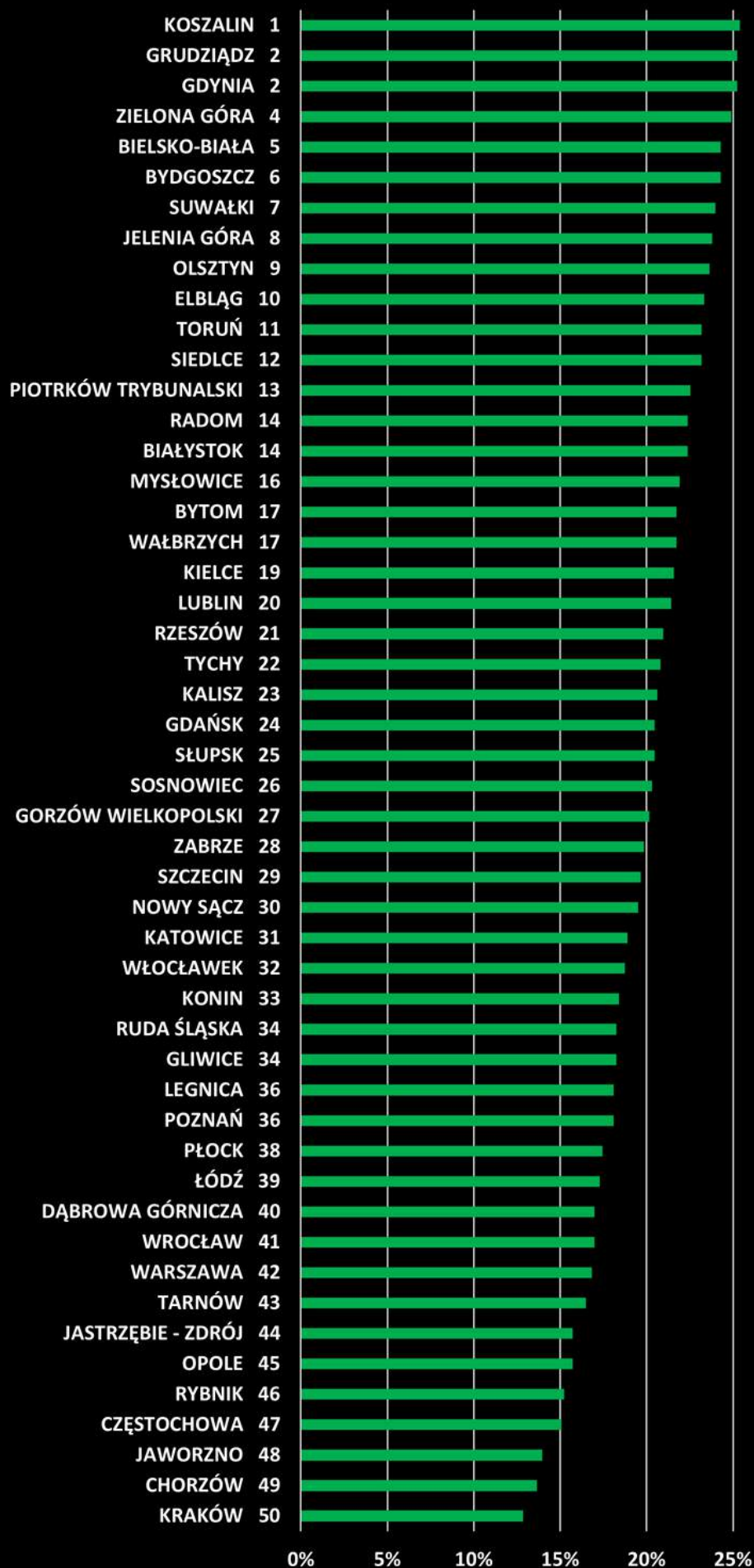
ŚRODOWISKO

ZWYCIĘZCA

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Wykres 3. Klasyfikacja obszaru środowiska

Obszar Środowiska w znacznej mierze koncentruje się na tych elementach przestrzeni miejskiej, które w dużym stopniu wpływają na zdrowie oraz samopoczucie mieszkańców miasta. Są to przede wszystkim: dobra jakość powietrza, wrażliwość na zmiany klimatu, obecność zieleni w strukturze miejskiej. Niezwykle istotne kwestie dotyczą również wykorzystania zasobów, racjonalnej gospodarki odpadami, dostępności do urządzeń sieciowych, a także planowania przestrzennego.

Miejsca w pierwszej dziesiątce Rankingu zajęły przede wszystkim miasta postrzegane jako atrakcyjne turystycznie, wiele spośród nich położonych jest w północnej części kraju. Szczególne atuty tych miast to dobra jakość powietrza oraz w przypadku większości spośród nich - znaczny udział terenów zieleni w strukturze miasta. Miasta te charakteryzują się również wysokim stopniem dostępności do kanalizacji, oczyszczalni ścieków oraz sieci gazowej. Jakość powietrza, określona została na potrzeby Rankingu poprzez poziomy stężenie średniorocznych wybranych zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, których źródłem są przede wszystkim procesy spalania w indywidualnych systemach ogrzewania budynków oraz spalania paliw w silnikach samochodów, czyli źródła tak zwanej niskiej emisji. Tym samym wysokie miejsca przypadły miastom postrzeganym jako „czystsze”, zlokalizowane głównie na Pomorzu, Pojezierzu Warmińsko-Mazurskim, Kujawach oraz w województwie lubuskim.

Udział terenów zieleni w strukturze przestrzennej miasta wynika zarówno z obecności terenów leśnych, prawnie chronionych, jak i terenów zieleni reprezentowanych przez parki, zieleńce oraz zieleń osiedlową. Tereny zieleni kreowane są w dużej mierze dzięki staraniom władz miejskich. Wśród miast o wysokim udziale parków i zieleńców wyróżniają się Bydgoszcz, Warszawa, Rzeszów, Chorzów, a także Kraków, Łódź, Lublin, Wrocław oraz Grudziądz.

Pierwsze miejsce w obszarze Środowiska zajął Koszalin. Jest to zasługą w dużej mierze dobrej jakości powietrza w mieście, braku dużych zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, a także wysokiego udziału terenów leśnych oraz terenów przyrodniczych podlegających prawnej ochronie w strukturze miasta. Miasto uzyskało również wysokie oceny za wysoką dostępność sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków dla ludności, a także relatywnie niskie zużycie energii w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Na drugim miejscu, z niewielką różnicą do zwycięzcy znalazła się Gdynia, uzyskując wysoką punktację w podobnych kategoriach jak Koszalin, za wyjątkiem nieco wyższego zużycia energii elektrycznej w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Drugą pozycję z Gdynią dzieli Grudziądz. Miejsce na podium miasto to zawdzięcza również dobrej jakości powietrza oraz wysokiemu udziałowi terenów przyrodniczych podlegających ochronie prawnej i terenów zieleni miejskiej. Miasto zapewnia także wysoką dostępność sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków dla ludności. Mieszkańcy Grudziądza przywiązują dużą wagę do oszczędnego korzystania z zasobów, co przekłada się na niskie zużycie wody i energii w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.

Przykładem miasta, w którym podejmowane są działania mające na celu wytwarzanie energii cieplnej ze źródeł odnawialnych jest Konin. Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej planuje niebawem rozpocząć budowę ciepłowni geotermalnej. Nowa inwestycja zostanie dofinansowana ze środków NFOŚiGW i stanowić będzie bardzo ważne źródło zaopatrzenia w ciepło mieszkańców miasta.

Zauważalnie niższe pozycje w obszarze Środowiska uzyskały miasta będące dużymi ośrodkami akademickimi, szczególnie Warszawa (42. miejsce), Kraków (50. miejsce), Wrocław (41. miejsce) oraz Poznań (36. miejsce). O niższej lokacie tych miast w dużym stopniu decydują wysokie poziomy zużycia zasobów, ocenianych poprzez zużycie wody oraz zużycie energii elektrycznej. Wskaźniki te przeliczane są na 1 mieszkańca miasta, tymczasem faktyczne zużycie zasobów generowane jest również przez studentów zamieszkujących zarówno w domach studenckich jak i wynajmowanych mieszkaniach. Studenci, w związku z brakiem obowiązku meldunkowego, mogą w znacznej części nie być uwzględniani w liczbie mieszkańców miasta, co przekłada się na wyniki obliczeń.

Miasta, które osiągnęły słabszy wynik w obszarze Środowiska to przede wszystkim miasta, w których przemysł stanowi ważny obszar rozwoju gospodarczego. W miastach tych swoją siedzibę mają zakłady przemysłu hutniczego oraz elektrownie zasilane paliwami stałymi, zaliczane do zakładów szczególnie uciążliwych. Wysokie wartości emisji dwutlenku węgla z tych zakładów, w tym szczególnie elektrowni, przełożyły się na niskie wartości ocen w kategorii zmian klimatu. Do takich miast zaliczyć można między innymi Opole, Rybnik, Jaworzno, Chorzów.

GOSPODARKA

ZWYCIĘZCA

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Wykres 4: Klasyfikacja obszaru gospodarki

Obszar Gospodarki koncentruje się na kondycji ekonomicznej miasta wykorzystując wskaźniki odnoszące się do wydatków inwestycyjnych miast, sytuacji na rynku pracy, przedsiębiorczości mieszkańców, wartości środków pozyskiwanych z Unii Europejskiej na realizację projektów, a także stanu infrastruktury transportowej w miastach. Wskaźniki te określają, jaki poziom w rozwoju gospodarczym osiągnęły miasta, ale także wskazują możliwości dalszego ich rozwoju.

W pierwszej dziesiątce Rankingu znajdują się przede wszystkim największe (pod względem liczby ludności) miasta w kraju oraz jednocześnie stolicy większości województw. Pokazuje to, że właśnie te ośrodki wyznaczają trendy w rozwoju i stanowią inspirację dla mniejszych ośrodków miejskich. Dobry stan miejskiej infrastruktury i dostępność usług, rozwinięty rynek mieszkaniowy, zaplecze naukowe – to wszystko sprawia, że duże miasta osiągają dobre wyniki w sferze gospodarczej.

Warszawa wypadła najlepiej w obszarze rozwoju gospodarczego, co potwierdza, że stolica jest bardzo silnym ośrodkiem ekonomicznym w kraju. Najwyższa liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej i wysokie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca a także najwyższy wśród miast odsetek osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na liczbę mieszkańców świadczą o dobrych warunkach do rozwoju przedsiębiorczości. Podium uzupełniają Gdańsk i Wrocław, duże ośrodki miejskie, które jako stolicy województw stanowią siły napędowe rozwoju gospodarczego. Oba miasta są atrakcyjne dla inwestorów, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Mogą poszczycić się także rozwiniętymi i dobrze zarządzanymi systemami transportowymi.

Warto zwrócić uwagę na obecność w pierwszej dziesiątce dwóch miast z obszaru województwa śląskiego: Katowic (5. miejsce) i Bielska-Białej (10. miejsce). Niska stopa bezrobocia (w Katowicach najniższa spośród analizowanych miast), atrakcyjny rynek mieszkaniowy, polepszana sieć dróg i połączeń komunikacyjnych wpływają na korzystną sytuację gospodarczą obu miast. Uwagę zwraca fakt, że miasta zajmujące wysokie pozycje w obszarze Gospodarki (Warszawa, Gdańsk, Wrocław, Poznań, Katowice, Kraków, Toruń) to miasta atrakcyjne turystycznie wybierane głównie jako cel tzw. turystyki weekendowej nie tylko przez Polaków, ale także turystów zagranicznych.

Słabsze wyniki w obszarze Gospodarki osiągnęły miasta, których rozwój opierał się w przeszłości głównie na górnictwie: Bytom (50. miejsce), Mysłowice (49. miejsce), Jastrzębie-Zdrój (44. miejsce), Ruda Śląska (41. miejsce), Sosnowiec (40. miejsce). Należy jednak zwrócić uwagę na podejmowane przez te miasta działania w kierunku rewitalizacji zdegradowanych terenów poprzemysłowych, co czyni je coraz bardziej atrakcyjnymi dla inwestorów. Zagospodarowanie tych terenów w przyszłości przyczyni się do wzmocnienia sfery gospodarczej tych miast.

Niższe lokaty w sferze gospodarczej zajmują także miasta spoza Śląska, które w przeszłości odgrywały ważną rolę jako ośrodki przemysłowe np. Włocławek (48. miejsce), Płock (47. miejsce), Grudziądz (45. miejsce), Radom (41. miejsce). Miasta te często w rozwoju ukierunkowane były na jedną gałąź przemysłu i w okresie transformacji gospodarczej stanęły przed koniecznością zdefiniowania na nowo swojej funkcji.

Słabsze wyniki można zauważyć w przypadku większości miast, które wskutek reformy administracyjnej utraciły funkcję stolic województw. Miasta te, po 1999 roku musiały na nowo wytyczyć kierunki swojego rozwoju. Wyniki klasyfikacji pokazują, że poszczególne jednostki poradziły sobie różnie z nowymi zadaniami, a wpływ na to miał szereg czynników.

Bielsko-Biała to przykład miasta, które pomimo utraty funkcji stolicy województwa od lat zaliczane jest do grona silnie rozwijających się polskich miast, co znajduje także potwierdzenie w wynikach Rankingu (10. miejsce).

Warto zwrócić uwagę, że miasta zajmujące czołowe pozycje w obszarze Gospodarki w wielu przypadkach osiągają również bardzo dobre wyniki w obszarze Społeczeństwa. Dotyczy to przede wszystkim Warszawy, Krakowa, Poznania, Rzeszowa, a także Wrocławia. Pokazuje to, że dobrze funkcjonująca i rozwinięta gospodarka jest czynnikiem ułatwiającym zaspokajanie potrzeb mieszkańców, w tym m.in. poprawę warunków mieszkaniowych, dostęp do wysokiej jakości usług publicznych, a także kreowanie przyjaznej przestrzeni miejskiej poprzez rozwój terenów zieleni i miejsc rekreacji.

RANKING 2018 I 2021 PORÓWNANIE WYNIKÓW

ARCADIS **RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

KLASYFIKACJA OGÓLNA

Porównanie miast z pierwszej dziesiątki klasyfikacji ogólnej w obu edycjach Rankingu pokazuje, że w tym obszarze nie nastąpiły znaczące przegrupowania. Trzy spośród analizowanych miast utrzymały swoje wysokie pozycje w klasyfikacji ogólnej: Warszawa (1. miejsce w obu edycjach), Toruń (2. miejsce w obu edycjach) i Bielsko-Biała (6. miejsce w obu edycjach). Dodatkowo, poza wymienionymi trzema miastami, aż pięć kolejnych miast obecnych jest w pierwszej dziesiątce klasyfikacji ogólnej zajmując różne lokaty w każdej z edycji. Są to:

- Zielona Góra (3. miejsce w edycji 2021, 7. miejsce w edycji 2018),
- Rzeszów (4. miejsce w edycji 2021, 8. miejsce w edycji 2018),
- Poznań (5. miejsce w edycji 2021, 4. miejsce w edycji 2018),
- Olsztyn (7. miejsce w edycji 2021, 10. miejsce w edycji 2018),
- Lublin (10. miejsce w edycji 2021, 5. miejsce w edycji 2018).

Takie wyniki pokazują, że pomimo iż polskie miasta podążają różnymi ścieżkami rozwoju to przyjęte kierunki kształtowania przestrzeni miejskich oraz działania podejmowane przez władarzy miast realnie przekładają się na poprawę jakości życia mieszkańców.

W aktualnej edycji Rankingu w porównaniu do edycji z 2018 r. wśród miast zajmujących dziesięć najwyższych pozycji w klasyfikacji ogólnej brak jest dwóch miast. Są to Wrocław, który spadł w klasyfikacji ogólnej z 3. miejsca na 12. pozycję i Jelenia Góra zajmująca w obecnej edycji 18. pozycję. Na ich miejscach pojawiły się Gdańsk (8. miejsce) i Koszalin (9. miejsce).

Można również zauważyć, że w ostatnich dziesiątkach obu edycji Rankingu dominują miasta z województwa śląskiego, przed którymi przeszłość związana z przemysłem ciężkim i górnictwem postawiła szereg wyzwań w tym społecznych, ekonomicznych i środowiskowych. Wysokie lokaty części śląskich miast np. Bielska-Białej i Katowic w obu edycjach Rankingu świadczą o przyjęciu przez władze tych miast właściwego kierunku odbudowy społecznej i gospodarczej. Niższe lokaty w obu edycjach można także zaobserwować w przypadku miast, które przed reformą administracyjną pełniły funkcję stolic województw: Wałbrzych, Tarnów, Włocławek, Płock czy Częstochowa.

Warto zwrócić uwagę na miasta, w przypadku których doszło do znaczących awansów w klasyfikacji ogólnej. Są to Elbląg (z 38. na 26. pozycję), Konin (z 41. na 29. pozycję), Suwałki (z 25. na 14. pozycję), Siedlce (z 27. na 17. pozycję) i Koszalin (z 18. na 9. pozycję). Na podkreślenie zasługuje Koszalin, który w obecnej edycji awansował na pierwsze miejsce w obszarze Środowiska, co zawdzięczać może dobrej jakości powietrza, w porównaniu do innych miast oraz wysokiemu udziałowi terenów zieleni, w tym terenów leśnych.

MIASTA WOJ. ŚLĄSKIEGO

- **BIELSKO-BIAŁA** 6. miejsce (6. miejsce w 2018)
- **KATOWICE** 13. miejsce (11. miejsce w 2018)
- **TYCHY** 23. miejsce (19. miejsce w 2018)
- **GLIWICE** 24. miejsce (23. miejsce w 2018)
- **JASTRZĘBIE-ZDRÓJ** 45. miejsce (31. miejsce w 2018)
- **ZABRZE** 35. miejsce (33. miejsce w 2018)
- **SOSNOWIEC** 44. miejsce (39. miejsce w 2018)
- **CZĘSTOCHOWA** 41. miejsce (40. miejsce w 2018)
- **JAWORZNO** 48. miejsce (42. miejsce w 2018)
- **RUDA ŚLĄSKA** 49. miejsce (44. miejsce w 2018)
- **CHORZÓW** 50. miejsce (45. miejsce w 2018)
- **RYBNIK** 40. miejsce (46. miejsce w 2018)
- **MYSŁOWICE** 39. miejsce (47. miejsce w 2018)
- **DĄBROWA GÓRNICZA** 43. miejsce (48. miejsce w 2018)
- **BYTOM** 47. miejsce (50. miejsce w 2018)

OBSZAR

SPOŁECZEŃSTWO

Porównanie miast zajmujących najwyższe lokaty w obszarze Społeczeństwa w obu edycjach Rankingu pokazuje, że nie doszło w nim do istotnych przegrupowań. Pozycję lidera utrzymała Warszawa. Kolejne miejsca zajęły Kraków i Poznań, poprawiając swoje wyniki z poprzedniej edycji. Co ciekawe, w pierwszej dziesiątce w obu edycjach Rankingu znajdują się te same miasta różniąc się w większości przypadków jedynie zajmowanymi lokatami.

Poza Warszawą, miastem, które utrzymało pozycję w pierwszej dziesiątce w obu edycjach jest Olsztyn (10. lokata w obu edycjach).

Poza przywołanymi miastami miejsca w pierwszej dziesiątce utrzymały:

- Kraków (2. miejsce w edycji 2021, 4. miejsce w edycji 2018),
- Poznań (3. miejsce w edycji 2021, 7. miejsce w edycji 2018),
- Rzeszów (4. miejsce w edycji 2021, 7. miejsce w edycji 2018),
- Lublin (5. pozycja w edycji 2021, 2. miejsce w edycji 2018),
- Wrocław (6. miejsce w edycji 2021, 2. miejsce w edycji 2018),
- Opole (7. miejsce w edycji 2021, 5. miejsce w edycji 2018),
- Białystok (8. miejsce w edycji 2021, 9. miejsce w edycji 2018),
- Zielona Góra (9. miejsce w edycji 2021, 6. miejsce w edycji 2018).

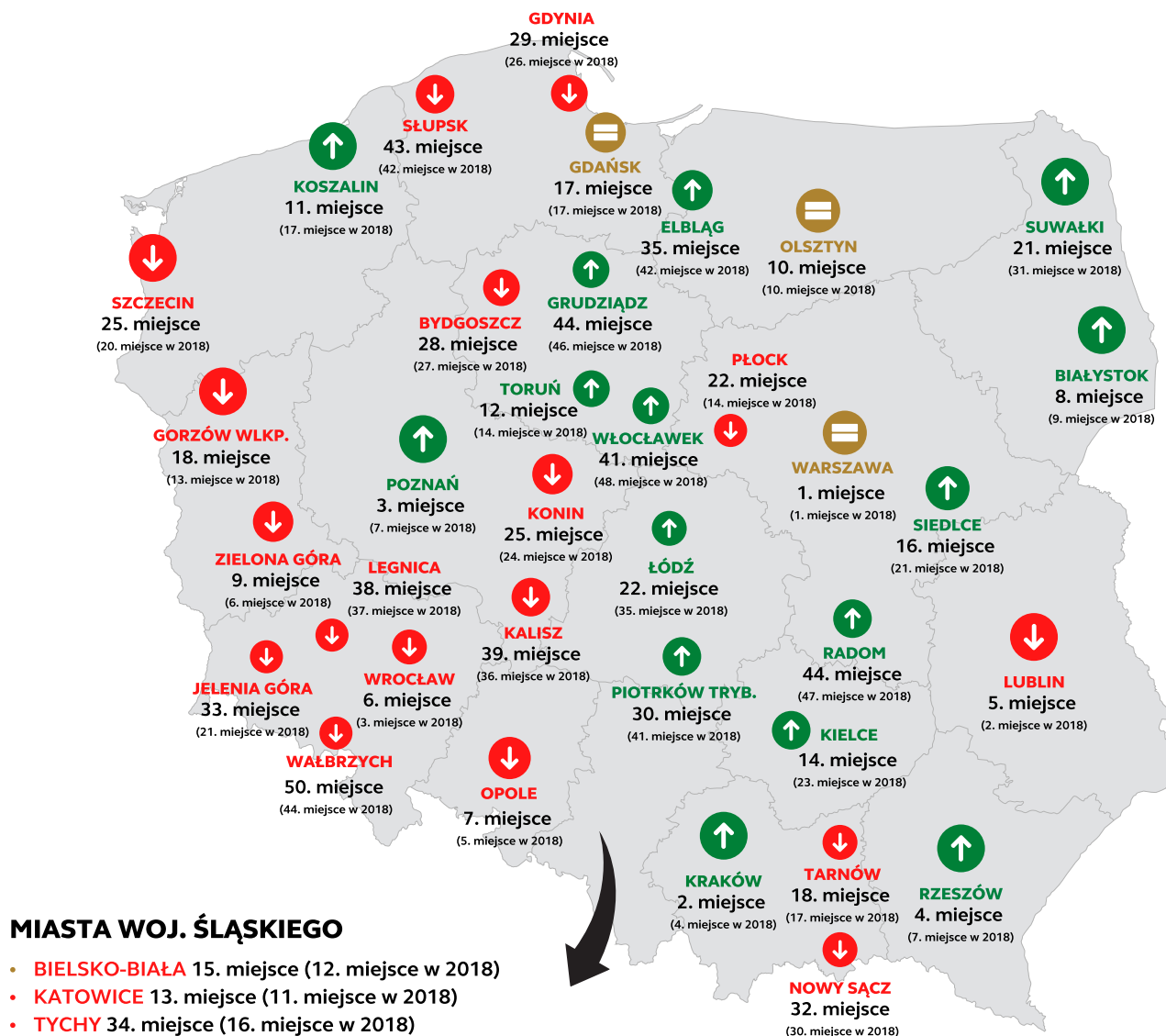
Takie wyniki pokazują, że w obu edycjach Rankingu najlepsze pozycje osiągają miasta z dobrze rozwiniętym systemem opieki zdrowotnej i dobrym dostępem do edukacji. Nie bez znaczenia jest także fakt, że najwyższe lokaty zajmują w większości miasta z dodatnim przyrostem naturalnym (z wyjątkiem Zielonej Góry). Wiodące miasta postrzegane są również jako jednostki świadome, że dialog z mieszkańcami i ich włączenie w procesy decydowania o miejskiej wspólnocie znacząco wpływa na rozwój tych miast i przekłada się na jakość życia. Potwierdza to rosnąca liczba fundacji oraz organizacji społecznych obecnych w miastach, których działalność w znacznym stopniu koncentruje się na poprawie jakości życia mieszkańców.

Łódź, Piotrków Trybunalski i Suwałki to miasta, które w znaczący sposób poprawiły swoje lokaty w obszarze Społeczeństwa w porównaniu do edycji z 2018 r. Uwagę zwraca zwłaszcza Łódź, która awansowała aż o 13. pozycji zajmując w obecnej edycji 22. lokatę. Wpływ na to mogą mieć działania ukierunkowane na rewitalizację społeczną przekładające się nie tylko na poprawę jakości życia mieszkańców, ale również integrację mieszkańców i ożywienie społeczne zdegradowanych części miasta. Realizowany obecnie projekt Rewitalizacji Obszarowej Centrum Łodzi oprócz remontów budynków i przestrzeni publicznych, stworzenia świetlic środowiskowych, domów dziennego pobytu, miejsc wspierania przedsiębiorczości i kultury zakłada także organizację wydarzeń integrujących lokalną społeczność i szereg sąsiedzkich inicjatyw.

Województwo śląskie, reprezentowane przez piętnaście miast to najliczniej reprezentowany region ujęty w obu edycjach Rankingu. Porównując wyniki obu edycji w obszarze Społeczeństwa warto zwrócić uwagę, że duża część miast z terenu Śląska poprawiła swoje wyniki. Są to m.in.

- Gliwice (18. miejsce w edycji 2021, 25. miejsce w edycji 2018),
- Jastrzębie-Zdrój (24. miejsce w edycji 2021, 28. miejsce w edycji 2018),
- Zabrze (36. miejsce w edycji 2021, 39. miejsce w edycji 2018),
- Chorzów (46. miejsce w edycji 2021, 49. miejsce w edycji 2018),
- Rybnik (31. miejsce w edycji 2021, 33. miejsce w edycji 2018),
- Jaworzno (27. miejsce w edycji 2021, 28. miejsce w edycji 2018),
- Jaworzno (27. miejsce w edycji 2021, 28. miejsce w edycji 2018),

Zauważalne są także lepsze wyniki osiągane przez większość stolic województw w porównaniu do pozostałych miast, co może wynikać z tego, że miasta te mogą zaoferować swoim mieszkańcom bogatą ofertę kulturalną, dostęp do placówek edukacyjnych umożliwiających wysoki poziom kształcenia i atrakcyjny rynek pracy.

OBSZAR ŚRODOWISKA

Porównanie miast zajmujących czołowe lokaty w Rankingu z 2021 r. z miastami, które zajęły wysokie miejsca w Rankingu z 2018 r. wskazuje, że w obszarze tym nastąpiły największe zmiany. W pierwszej dziesiątce miast w obszarze Środowiska w aktualnej edycji Rankingu pojawiły się aż cztery miasta, które w edycji z 2018 r. zajmowały dalsze pozycje. Są to: Gdynia, Suwałki, Olsztyn i Elbląg.

Zwycięzcą klasyfikacji został Koszalin (awans z 5. miejsca), podium uzupełniają dwa miasta zajmujące wspólnie drugie miejsce – są to Grudziądz (awans z 9. miejsca w poprzedniej edycji) oraz Gdynia, która w poprzedniej edycji nie znalazła się w czołowej dziesiątce Rankingu (awans z 12. miejsca). Miejsce w pierwszej dziesiątce w obu edycjach Rankingu utrzymały:

- Koszalin (1. miejsce w edycji 2021, 5. miejsce w edycji 2018),
- Grudziądz (2. miejsce w edycji 2021, 9. miejsce w edycji 2018),
- Zielona Góra (4. miejsce w edycji 2021, 3. miejsce w edycji 2018),
- Bielsko-Biała (5. miejsce w edycji 2021, 1. miejsce w edycji 2018),
- Bydgoszcz (6. miejsce w edycji 2021, 5. miejsce w edycji 2018),
- Jelenia Góra (8. miejsce w edycji 2021, 2. miejsce w edycji 2018).

Poza Gdynią (2. miejsce), nowymi miastami w pierwszej dziesiątce aktualnej edycji Rankingu w obszarze Środowiska są Suwałki (7. miejsce), Olsztyn (9. miejsce) oraz Elbląg (10. miejsce). Miasta te zastąpiły Lublin (spadek z 4. miejsca na 20. miejsce), Radom (spadek z 7. miejsca na 14. miejsce), Toruń (spadek z 8. miejsca na 11. miejsce) oraz Bytom (spadek z 10. miejsca na 17. miejsce).

Znaczne przetasowania w pierwszej dziesiątce Rankingu w obszarze Środowiska mogą wynikać ze zmiany sposobu oceny stanu zanieczyszczenia powietrza na terenie miast. W miejsce oceny emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie szkodliwych, zastosowanej w poprzedniej edycji Rankingu, ocena w obecnej edycji obejmowała porównanie stężeń średniorocznych wybranych zanieczyszczeń gazowych i pyłowych w poszczególnych miastach. Wybrane zanieczyszczenia są charakterystyczne dla emisji zanieczyszczeń ze spalania paliw wykorzystywanych do ogrzewania indywidualnych budynków mieszkalnych, jak również spalania paliw w silnikach pojazdów poruszających się po drogach poszczególnych miast. Warto zwrócić uwagę, że wszystkie nowe miasta z pierwszej dziesiątki Rankingu położone są w północnej części kraju, postrzeganej jako obszar charakteryzujący się lepszą jakością powietrza w porównaniu z południową częścią kraju. Może to wskazywać, że wprowadzona w metodyce Rankingu zmiana sposobu oceny jakości powietrza przyczyniła się w istotnym stopniu do znaczących zmian w czołówce Rankingu w obszarze Środowiska w porównaniu z pozostałymi obszarami podlegającymi ocenie.

Można zauważyć, że w ostatniej dziesiątce obu edycji Rankingu w obszarze Środowiska dominują miasta, w których zlokalizowane są duże zakłady przemysłowe, w tym największe elektrownie w kraju (przykładami takich miast są Chorzów, Jaworzno, Rybnik czy Opole). Zwracają uwagę również takie miasta jak Warszawa czy Kraków, gdzie oprócz funkcjonowania zakładów przemysłowych, istotny wpływ na wartości wskaźników podlegających ocenie w obszarze Środowiska ma duża liczba studentów, niebędących mieszkańcami miasta.

Studenci są czasowymi mieszkańcami dużych ośrodków akademickich, generującymi dodatkowe zużycie zasobów, ocenianych poprzez zużycie wody i energii elektrycznej. Sytuacja ta przełożyła się na wyższe zużycie zasobów przeliczanych na 1 mieszkańca miasta, co przypuszczalnie stało się przyczyną gorszych ocen dla dużych ośrodków akademickich w zakresie wskaźników związanych z zużyciem zasobów.

Na uwagę zasługują miasta, w przypadku których doszło do znaczących awansów w obszarze Środowiska. Są to Myślowice (z 36. na 16. pozycję), Piotrków Trybunalski (z 30. na 13. pozycję), Siedlce (z 23. na 12. pozycję), Gdańsk (z 3.7 na 24. pozycję), Gdynia (z 12. na 2. pozycję) oraz Dąbrowa Górnicza (z 50. na 40. pozycję).

OBSZAR GOSPODARKA

Porównanie miast z pierwszej dziesiątki z obszaru Gospodarki w obu edycjach Rankingu pokazuje, że w tym obszarze nie nastąpiły znaczące przegrupowania. Osiem miast z pierwszej dziesiątki obecnych jest w obu edycjach Rankingu, przy czym w przypadku sześciu miast nastąpiła zmiana pozycji a dwa miasta zachowały swoje pozycje z poprzedniej edycji.

Stolica obroniła pozycję lidera w obszarze Gospodarki. Wrocław utrzymał lokatę na podium, przechodząc z pozycji drugiej na trzecią. Gdańsk w aktualnej edycji Rankingu znalazł się na podium zajmując drugie miejsce (awans z czwartej pozycji). Drugim miastem, obok Warszawy (pierwsze miejsce w obu edycjach), które zachowało wysoką i tą samą pozycję z poprzedniej edycji Rankingu, jest Rzeszów (ósmo miejsce w obu edycjach).

Dodatkowo, poza Wrocławem i Gdańskiem, kolejne cztery miasta obecne są w pierwszej dziesiątce klasyfikacji ogólnej zajmując różne lokaty w każdej z edycji. Są to:

- Poznań (4. miejsce w edycji 2021, 3. miejsce w edycji 2018),
- Katowice (5. miejsce w edycji 2021, 7. miejsce w edycji 2018),
- Kraków (6. miejsce w edycji 2021, 5. miejsce w edycji 2018),
- Toruń (7. miejsce w edycji 2021, 6. miejsce w edycji 2018).

Takie wyniki pokazują, że miasta rozwijające się najbardziej dynamicznie w obszarze Gospodarki pozostają liderami, stanowiącymi przykład do naśladowania dla pozostałych miast.

W aktualnej edycji Rankingu wśród miast zajmujących dziesięć najwyższych pozycji w klasyfikacji obszaru Gospodarki brak jest dwóch miast w porównaniu do edycji z 2018 r. Są to Szczecin, który „spadł” w klasyfikacji omawianego obszaru z 9. miejsca na 25. pozycję i Gliwice zajmujące w obecnej edycji 14. pozycję (spadek z 10. miejsca). Na ich miejsce pojawiły się Opole (9. miejsce, awans z 16. miejsca) i Bielsko-Biała (10. miejsce, awans z 19. miejsca).

Wyniki poprawiła część miast z obszaru województwa śląskiego. Spadek bezrobocia, rosnąca liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej, wzrost w zakresie liczby osób prowadzących działalność gospodarczą wskazuje na ożywienie gospodarcze nie tylko poszczególnych jednostek, ale i całego regionu. Z pewnością wpływ na to ma działalność Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w której obecnie działa ponad 450 przedsiębiorstw oferując blisko 80 tysięcy miejsc pracy.

Warto zwrócić uwagę na miasta, w przypadku których doszło do znaczących awansów w klasyfikacji obszaru Gospodarki. Są to Dąbrowa Górnicza (z 43. na 30. pozycję), Wałbrzych (z 37. na 23. pozycję), Chorzów (z 25. na 12. pozycję), Siedlce (z 40. na 29. pozycję) i Suwałki (z 35. na 21. pozycję).

Porównanie wyników z obu edycji Rankingu nie tylko stanowi instrument pomiaru postępów w dążeniu polskich miast w kierunku zrównoważonego rozwoju, ale również umożliwia ocenę postępu wdrażania inwestycji, działań i celów dla każdego z obszarów w czasie. Ranking może więc stać się narzędziem pomocnym w określaniu celów dalszego rozwoju miast.

MIASTA WOJ. ŚLĄSKIEGO

- **BIELSKO-BIAŁA** 10. miejsce (19. miejsce w 2018)
- **KATOWICE** 5. miejsce (7. miejsce w 2018)
- **TYCHY** 16. miejsce (12. miejsce w 2018)
- **GLIWICE** 14. miejsce (10. miejsce w 2018)
- **JASTRZĘBIE-ZDRÓJ** 44. miejsce (30. miejsce w 2018)
- **ZABRZE** 37. miejsce (34. miejsce w 2018)
- **SOSNOWIEC** 40. miejsce (45. miejsce w 2018)
- **CZĘSTOCHOWA** 15. miejsce (24. miejsce w 2018)
- **JAWORZNO** 39. miejsce (31. miejsce w 2018)
- **RUDA ŚLĄSKA** 41. miejsce (42. miejsce w 2018)
- **CHORZÓW** 12. miejsce (25. miejsce w 2018)
- **RYBNIK** 28. miejsce (36. miejsce w 2018)
- **MYSŁOWICE** 49. miejsce (49. miejsce w 2018)
- **DĄBROWA GÓRNICZA** 30. miejsce (43. miejsce w 2018)
- **BYTOM** 50. miejsce (50. miejsce w 2018)

POLITYKA MIEJSKA

ARCADIS RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021

Polityka miejska stanowi z jednej strony zespół działań prawnych, finansowych i planistycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju miast, z drugiej zaś ma na celu wykorzystanie ich potencjału w procesach rozwoju kraju, wzmocnienia ich zdolności do pobudzania wzrostu gospodarczego i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców. Polityki miejskie koncentrują się więc na działaniach i narzędziach ukierunkowanych terytorialnie, które odpowiadają aktualnym wyzwaniom stojącym przed miastami.

Polityka miejska w Polsce w ostatnich latach koncentrowała się na działaniach odpowiadających wyzwaniom jakie stoją przed władzami miast w tym m.in. walce z zanieczyszczeniem powietrza oraz adaptacją do zmian klimatu. Stanęły one również przed niespodziewanym wyzwaniem, jakim okazała się pandemia COVID-19, mająca znaczący wpływ na sposób ich funkcjonowania.

Szczególnie istotne zagrożenie dla zdrowia i jakości życia mieszkańców miast stanowi zanieczyszczenie powietrza. Wpływ na niezadawalającą jakość powietrza w polskich miastach ma tzw. niska emisja, będąca skutkiem spalania paliw stałych w urządzeniach grzewczych o niskiej sprawności, służących przede wszystkim do ogrzewania domów jednorodzinnych. Szacuje się, że na terenie Polski pozostaje jeszcze około 3 mln budynków ogrzewanych wysokoemisyjnymi źródłami ciepła. Niezwykle ważne jest, aby działania mające na celu ograniczenia niskiej emisji były prowadzone w obszarze całego kraju, istotny jest efekt skali podejmowanych działań. Realizacja działań w skali lokalnej, w obrębie pojedynczego miasta, posiada ograniczony wpływ na odczuwalną przez mieszkańców jakość powietrza z uwagi na możliwość napływu zanieczyszczeń z terenów miejscowości sąsiadujących, w obszarze których działania podejmowane są z mniejszą intensywnością.

Do znaczących inicjatyw mających na celu walkę z niską emisją zaliczyć można przyjmowanie tzw. uchwał antysmogowych dla obszarów województw oraz niektórych miast lub grup miast i gmin. Obecnie (stan aktualny na dzień 25.02.2021 r.) uchwały antysmogowe obowiązują na obszarze czternastu województw w Polsce, wyjątek stanowią województwa warmińsko-mazurskie oraz podlaskie. Nakazują one – w różnych terminach – wymianę starych kotłów, pieców i kominków na nowoczesne, zakaz stosowania paliw stałych złej jakości, a niekiedy wprowadzają całkowity zakaz palenia węglem i/lub drewnem. Zakres zapisów uchwał jest zróżnicowany dla poszczególnych województw, część samorządów nie zdecydowała o wprowadzaniu wszystkich rodzajów przytoczonych ograniczeń. Odrębne uchwały antysmogowe przyjęły także niektóre miasta.

Przykładem i jednocześnie prekursorem działań w zakresie walki ze smogiem jest Kraków. Przyjęta w styczniu 2016 roku przez Sejmik Województwa Małopolskiego uchwała antysmogowa wprowadziła od 1 września 2019 r. całkowity zakaz stosowania na obszarze Krakowa paliw stałych (węgla, drewna i innej biomasy). Oprócz Krakowa uchwały antysmogowe mają również takie miasta jak: Wrocław, Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski, Poznań, Kalisz, Sopot, a także następujące grupy gminy: gminy uzdrowiskowe na terenie województwa dolnośląskiego oraz miasta zlokalizowane na terenie województwa pomorskiego z wyjątkiem Sopotu. Prowadzone są prace mające na celu opracowanie oraz przyjęcie kolejnych uchwał antysmogowych, m.in. na terenie miasta Warszawy.

Przyjmowane uchwały antysmogowe stanowią wyzwanie dla właścicieli budynków mieszkalnych, zobowiązanych do wymiany źródeł ogrzewania i/lub ograniczenia zapotrzebowania na ciepło. Szansę na pozyskanie środków finansowych ułatwiających realizację działań stwarzają programy krajowe dofinansowania lub finansowania działań związanych z wymianą źródeł ciepła oraz termomodernizacją budynków. Jednym z programów jest krajowy program pn. Czyste Powietrze koordynowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Szansę na realizację działań w zakresie termomodernizacji budynków oraz wymiany źródeł ogrzewania dla osób o niskich dochodach stanowi program Stop Smog.

Program ten stwarza możliwość pozyskania dofinansowania w wysokości nawet 100% kosztów działań modernizacyjnych. Właściciele oraz współwłaściciele budynków, którzy nie uzyskali dofinansowania z innych źródeł, mogą w ramach ulgi termomodernizacyjnej odliczyć wydatki poniesione na termomodernizację w sytuacji.

Podejmowane w ostatnim okresie działania znajdują odzwierciedlenie w obserwowanych niższych wartościach stężeń zanieczyszczeń. Zmniejsza się częstość występowania przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń zanieczyszczeń. Obszary występowania stężeń wyższych niż dopuszczalne prawnymi ulegają zmniejszeniu. Wciąż jednak konieczne są intensywne działania wpływające na redukcję emisji zanieczyszczeń.

Analizy czynników wpływających na jakość powietrza w Polsce wskazują, że w przypadku dużych miast istotne znaczenie ma ruch samochodowy. Wpływ ten jest szczególnie widoczny w czterech miastach: Warszawie, Krakowie, Wrocławiu oraz Katowicach. W miastach tych od kilku lat obserwowane jest występowanie podwyższonych stężeń dwutlenku azotu, którego emisja w znacznej części jest skutkiem spalania paliw w silnikach pojazdów, szczególnie samochodów z silnikiem wysokoprężnym.

Szansę na poprawę sytuacji stwarza między innymi rozwój elektromobilności. Bariere w upowszechnianiu wykorzystania pojazdów elektrycznych, obok ich ceny, stanowi również dostępność stacji ładowania pojazdów. Ramy prawne określające warunki rozwoju elektromobilności w Polsce zostały ustanowione przez przepisy Ustawy z dnia 11 stycznia 2018 roku o elektromobilności i paliwach alternatywnych. Szereg miast, stając naprzeciw wyzwaniu ww. Ustawy, opracowało strategie rozwoju elektromobilności, określające drogę dojścia do zwiększenia dostępności infrastruktury miejskiej dla pojazdów elektrycznych.

Strategie były opracowywane w znacznej części z wykorzystaniem środków finansowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach programu GEPARD II – transport niskoemisyjny. Ustawa o rozwoju elektromobilności i paliwach alternatywnych stwarza również ramy prawne do wyznaczania na terenie miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 100 000 osób stref czystego transportu, w obrębie której dopuszczony byłby ruch samochodów elektrycznych, napędzanych wodorem oraz gazem ziemnym. Rozwiązania w tym zakresie znajdują zastosowanie w wielu miastach Europy Zachodniej, od wielu lat zmagających się z uciążliwością w zakresie zanieczyszczeń emitowanych podczas ruchu samochodów. W Polsce w żadnym mieście nie wyznaczono dotychczas stałej strefy czystego transportu. Na terenie Krakowa prowadzony był projekt pilotażowy w tym zakresie, natomiast obecnie podejmowane są działania mające na celu określenie warunków funkcjonowania strefy czystego transportu w mieście. Planowane jest również wdrożenie systemu monitorowania emisji z transportu.

Ostatnie lata to także adaptacja miast do zmian klimatu. Dostosowanie przestrzeni miejskich do obecnych i przyszłych zmian klimatu umożliwiają działania wynikające z Miejskich Planów Adaptacji opracowanych dla 44 największych miast w Polsce. Również mniejsze miasta chcąc zwiększyć odporność na zmiany klimatu opracowują strategie adaptacji. Zorganizowana w 2018 roku w Katowicach 24 Konferencja Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu odegrała istotną rolę na arenie międzynarodowej. Przyjęty na COP24 „Katowicki Pakiet Klimatyczny” (Katowice Rulebook) stanowi zbiór wytycznych implementujących porozumienie paryskie z 2015 roku, w którym państwa zobowiązały się do określonych działań na rzecz klimatu.

Ogromne znaczenie mają także inicjatywy podjęte podczas szczytu: Deklaracja na temat sprawiedliwej transformacji (Solidarity and Just Transition Silesia Declaration), Śląska Deklaracja Ministerialna „Lasy dla Klimatu” i Partnerstwo na rzecz działań w kierunku rozwoju elektromobilności i zeroemisyjnego transportu „Driving Change Together Partnership”. Inicjatywy te stanowią istotny wkład w globalną politykę ochrony klimatu.

Rok 2020 upłynął pod znakiem walki z pandemią COVID-19, która nie tylko znacznie utrudniła codzienne życie mieszkańców i ograniczyła dostęp do szeregu usług, ale również wpłynęła na funkcjonowanie instytucji samorządowych. Włodarze miast zwracają uwagę, że z jednej strony nastąpił spadek dochodów przy jednoczesnym wzroście wydatków w zakresie m.in. świadczenia usług publicznych, wydatków na służbę zdrowia czy edukację.

Pandemia wpłynęła także na zmianę postrzegania przez mieszkańców przestrzeni miejskiej. Funkcjonowanie w otoczeniu pełnym restrykcji związanych z COVID-19: ograniczenia w funkcjonowaniu placówek edukacyjnych, instytucji kultury i usług oraz zmiana trybu pracy na zdalny w wielu przedsiębiorstwach miały wpływ na zmianę stylu życia i aktywności mieszkańców w przestrzeni miejskiej. Dostęp do terenów zielonych okazał się być istotny z punktu widzenia zdrowia mieszkańców, przede wszystkim stanu zdrowia psychicznego. Utrudnienia w podróżowaniu sprawiły, że przestrzenie publiczne postrzegane są jako miejsca, które powinny być atrakcyjne i zachęcać do spędzenia wolnego czasu i wypoczynku. Mieszkańcy dużych miast zaczęli przywiązywać większą wagę do otoczenia, w którym żyją. Dostęp do terenów spacerowych, rekreacyjnych, ścieżek rowerowych i zieleni przekłada się na komfort i poprawę jakości życia. Taki trend stawia jednocześnie wyzwania związane z dalszym rozwojem tych elementów zagospodarowania miast.

Wiele polskich miast pomimo wyzwań w obszarach edukacji, zdrowia czy też bezpieczeństwa związanego z pandemią COVID-19 nie ustaje w wysiłkach i podejmuje działania w zakresie rozwoju terenów zieleni i rekreacji czy też rozwoju ekologicznych form transportu.

Warto przywołać tutaj działania stolicy, która w 2020 roku zrealizowała wiele różnorodnych przedsięwzięć mających na celu podniesienie jakości terenów zielonych w mieście jak np. rewaloryzacja Parku Żeromskiego, modernizacja skweru Ad Astra, modernizacja skweru Kępna-Jagiellońska i rewitalizacja terenu zieleni wokół OSiR Mokotów. Obecnie stolica przygotowuje się do wdrożenia koncepcji „Zielonej Marszałkowskiej” stanowiącej element programu „Nowe Centrum Warszawy”, dzięki czemu jedna z najważniejszych ulic w mieście stanie się bardziej przyjazna dla pieszych i rowerzystów, a także zielona.

Wrocław w minionym roku także zrealizował szereg projektów w zakresie zieleni miejskiej, które poprawiają komfort życia mieszkańców. W przestrzeni miejskiej pojawiło się kilkanaście nowych parków i zieleńców oraz miejsc do wypoczynku jak np. Park Maślicki, Skwer Wrocławianek, zrewitalizowany teren wokół Jeziora Pawłowickiego oraz nowe zieleńce i parki kieszonkowe.

Tendencja do spędzania czasu i wypoczynku w bliskiej odległości od miejsca zamieszkania, w obrębie terenów zielonych oraz przemieszczanie się z wykorzystaniem np. rowerów z całą pewnością będzie rosła. Wynika to również z faktu, że mieszkańcy coraz bardziej doceniają elementy zielonej oraz błękitnej infrastruktury w pobliżu miejsca zamieszkania.

An aerial photograph of a city, likely Poznań, Poland. In the foreground, a large, historic brick church with a tall, ornate tower is visible. The city is densely packed with buildings, many with red-tiled roofs. In the background, a large stadium with a blue and white facade is situated near a river. The sky is clear and blue.

BUDOWANIE ODPORNOŚCI MIAST

ARCADIS

RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021

Koncepcja odporności zwanej często rezyliencją ma swoje odzwierciedlenie w wielu naukach. W każdej z nich wspólnym mianownikiem jest zdolność do przetrwania, adaptacji i rozwoju bez względu na rodzaj przewlekłego stresu i gwałtownych wstrząsów, adaptacja, umiejętność dostosowania się, predyspozycja do regeneracji np. poprzez wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań. Jak zatem w polskich miastach realizowana jest idea rezyliencji?

Jeśli spojrzeć na miasto jak na złożony system adaptacyjny, wyłania się podlegający ciągłym wewnętrznym i zewnętrznym przemianom układ, mocno zależny od otoczenia m.in. geograficznego, społecznego, komunikacyjnego, politycznego, w którym z jednej strony konsumpcja zdecydowanie przewyższa zdolności produkcyjne, z drugiej strony efektywność i oszczędność w gospodarowaniu zasobami jest znacząco większa niż na obszarach pozamiejskich.

Konieczność inwestowania w realizację projektów adaptacyjnych i rewitalizacyjnych, to jedna z dróg poprawy odporności, ochrony społeczności i przedsiębiorstw oraz stawiania czoła coraz większym wyzwaniom fizycznym, społecznym i gospodarczym w mieście. Poprzedzone rozpoznaniem zagrożeń, strategiczne planowanie, ma swój wyraz w odpowiednich dokumentach miejskich, a te z kolei są podstawą do ubiegania się o środki finansowe.

Przykładem jest innowacyjny projekt realizowany w Łodzi „euPOLIS Przywracanie Natury w Miastach” będący również elementem realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Łodzi: „Tworzenie przyjaznych przestrzeni miejskich”. Celem projektu jest poprawa zdrowia i dobre samopoczucie mieszkańców czterech europejskich miast, z których jedno to właśnie Łódź. Jego efektem ma stać się stworzenie prężnie działających ekosystemów miejskich, a jednocześnie poprawa jakości życia mieszkańców, poprzez połączenie tradycyjnych systemów inżynierskich stworzonych w celu ochrony środowiska z systemami naturalnymi.

Projekty promujące oparte na naturze podejście ekosystemowe, w którym istotną rolę w budowaniu odporności odgrywają rozwiązania przyrodnicze, chroniące cenną przestrzeń miejską są realizowane we wszystkich ocenianych miastach. Na przykład we Wrocławiu w 2020 roku mieszkańcy otrzymali 16 kolejnych parków i zieleńców będących nową przestrzenią do wypoczynku i rekreacji, w Krakowie z roku na rok przybywa infrastruktury rowerowej, w Legnicy od kilkunastu lat, przy aktywnym udziale m.in. zarządców nieruchomości, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, zarządu dróg oraz innych lokalnych organizacji, realizowany jest program „Odnowa zieleni średniej i wysokiej”, sprzyjający zazielenianiu miasta.

Inwestycje w odporność miast, odzwierciedlające kompleksowe podejście do tematu zagrożeń to np. uchwały antysmogowe, wzmocnione systemami wsparcia dla mieszkańców np. w wymianie źródeł ciepła, doradztwie energetycznym czy dopłat do ogrzewania w ramach programów ostonowych. Ale to również inne inicjatywy wspierające np. coraz liczniej powstające w śląskich miastach tężnie solankowe, w regionie, gdzie wiele osób zmaga się z chorobami dróg oddechowych i alergią.

W ostatnich kilku latach tężnie powstały m.in. Katowicach, Rybniku i Tychach, a poza aglomeracją śląską w Łodzi. Działania te uwypuklają znaczenie zdrowia ludzi i społeczności w tworzeniu odporności miasta.

W budowaniu odporności społecznej istotną rolę odgrywa współpraca np. z instytucjami, organizacjami i zainteresowanymi stronami. Sprzyja ona zrozumieniu i wykorzystaniu wzajemnych korzyści. Dobrym przykładem jest współpraca z Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie, w szczególności z Regionalnymi Zarządami Gospodarki Wodnej w zakresie gospodarki wodnej w miastach, w tym ochrony przed powodzią.

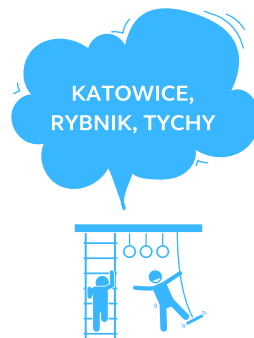

Jako przykład może służyć rozbudowany system hydrologiczno-meteorologicznej sieci pomiarowej wspomagający właściwe zarządzanie akcją przeciwpowodziową w Gdańsku i dający obraz aktualnego zagrożenia w zakresie m.in.: wielkości opadów w przestrzeni miasta, wypełnienia zbiorników i przepływu wody w ciekach. Tak skonstruowany system pozwala na efektywne wykorzystanie funkcjonującego systemu odwadniającego. Wspierają go działania edukacyjne wśród mieszkańców i system wczesnego ostrzegania i alarmowania mieszkańców przed zagrożeniami atmosferycznymi.

Proaktywne podejście do odporności na wodę obejmuje nie tylko solidne systemy ochrony przeciwpowodziowej i odprowadzanie wód opadowych, ale także rozwiązania, takie jak wielofunkcyjne konstrukcje przeciwpowodziowe, pływające pawilony wodne i atrakcyjne place wodne.

W kwestii placów wodnych liderem jest województwo śląskie. Zlokalizowane są one m.in. w Katowicach, Rybniku i Tychach, które były inicjatorem takiego rozwiązania. Pierwszy tego typu plac zabaw powstał w 2011 r. nad tyskim jeziorem Paprocany. Inwestycje te powstają często w ramach Budżetów Obywatelskich.

Pływające pawilony i obiekty wpisują się coraz częściej w krajobraz miast położonych nad rzekami, szczególnie w Warszawie wzbogacają przestrzeń nadwiślańskich bulwarów. Natomiast we Wrocławiu „Odra Centrum” stanowi miejsce spotkań na wodzie, będąc jedynym tego typu niskoemisyjnym, pływającym ośrodkiem edukacyjno-kulturalnym w Europie.

“

Nie sposób wymienić wszystkich przykładów i zamknąć w nich temat rezyliencji miast. Również dlatego, że odporność jest procesem ewolucyjnym - nigdy nie jest kompletna, z definicji jest zmienna. Polskie miasta zmuszone są do wyjścia poza utarte schematy i skorzystania z niezliczonych pożytków wynikających ze wzrostu odporności. Od roku, nowe znaczenie koncepcji rezyliencji miejskiej nadaje pandemia Covid-19, w obliczu której najważniejsze stają się: jakość świadczonych usług publicznych w sektorze społecznym, edukacyjnym i zdrowotnym, jakość infrastruktury i usług cyfrowych, „zielone” i „błękitne” rozwiązania przyjazne dla środowiska i klimatu. Budowanie odporności miast wpisuje się w ich drogę do zrównoważonego rozwoju, w podejmowanie kolejnych wyzwań w celu zaspokojenia potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń.

”

An aerial photograph of a city, likely Wrocław, showing a large, historic church with a red-tiled roof and a wide, modern street with tram tracks. The city extends into the distance under a cloudy sky.

WYZWANIA DLA MIAST NA DRODZE W KIERUNKU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

 **RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

“

Co sprawia, że miasto jest zrównoważone dla swoich mieszkańców? To pytanie coraz częściej pojawia się w głównym nurcie dyskusji nad rozwojem społeczno-gospodarczym polskich miast. Miasto rozwijające się w sposób zrównoważony dąży do utrzymania właściwych relacji pomiędzy wzrostem gospodarczym, dbałością o stan środowiska a jakością życia mieszkańców. Miasta stanowią nie tylko siłę napędową dla gospodarki są też ośrodkami usług, kultury i edukacji, a także miejscem do życia i wypoczynku.

Na poziomie podstawowym realizacja zasady zrównoważonego rozwoju to zapewnienie wszystkim obywatelom odpowiedniego dostępu do fundamentalnych zasobów, takich jak czysta woda i powietrze, ale również możliwości korzystania z opieki zdrowotnej i edukacji. Wszystkie elementy składowe funkcjonowania miast, takie jak edukacja, kultura, transport, mieszkalnictwo, infrastruktura miejska a także środowisko przyrodnicze są poddawane nieustającej presji w związku z potrzebami oraz rosnącymi oczekiwaniami mieszkańców.

Dlatego już dzisiaj musimy zidentyfikować i zrozumieć wyzwania, przed którymi w najbliższych latach staną władze polskich miast i znaleźć sposób jak sobie z nimi poradzić. Miasta na drodze do zrównoważonego rozwoju będą musiały stawić czoła zróżnicowanym wyzwaniom.

”

ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA

ARCADIS

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Problem zanieczyszczenia powietrza od wielu lat jest dostrzegany w Polsce jako jeden z istotnych czynników wpływających na zdrowie oraz jakość życia mieszkańców. Analizy stanu powietrza w Polsce wskazują, że najistotniejszy wpływ na jego jakość mają spalanie paliw stałych do celów ogrzewania budynków, głównie mieszkalnych, a także spalanie paliw w silnikach pojazdów, szczególnie wyposażonych w silniki wysokoprężne. W porównaniu z poprzednią edycją Rankingu w celu określenia skali problemu w poszczególnych miastach, zmieniono wskaźnik służący ocenie jakości powietrza. W miejsce analizy wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych przeprowadzono analizę porównawczą wartości stężeń średniorocznych czterech zanieczyszczeń: pyłu PM10, pyłu PM2,5, benzo(a)pirenu oraz dwutlenku azotu.

Porównanie wartości stężeń pyłów PM2,5, PM10 oraz benzo(a)pirenu, wynikających w głównej mierze z emisji ze spalania węgla i drewna dla potrzeb ogrzewania budynków z wartościami dopuszczalnymi dla tych zanieczyszczeń wskazuje na występowanie przekroczeń na większości obszaru Polski. Porównanie tych samych wartości stężeń zanieczyszczeń z informacjami w podobnym zakresie dostępnymi dla państw Unii Europejskiej pokazuje, że wyzwania w tym zakresie są szczególnie istotne właśnie w naszym kraju. Szansę na pozytywne zmiany stwarzają inicjatywy podejmowane w wielu miastach.

Na wyróżnienie zasługuje Kraków, który jako pierwsze miasto w Polsce podjął intensywne działania mające na celu wyeliminowanie spalania paliw stałych dla potrzeb ogrzewania budynków. Działania te obejmowały wsparcie finansowe dla mieszkańców miasta nie tylko w wymianie nieefektywnych źródeł ogrzewania, ale również dopłaty dla osób znajdujących się w trudniejszej sytuacji materialnej do zwiększonych kosztów ogrzewania. Skutek zrealizowanych działań jest widoczny, jednak zdecydowana poprawa jakości powietrza w mieście uzależniona jest również od działań, które muszą zostać podjęte w miejscowościach sąsiadujących z Krakowem.

Ciekawą inicjatywę podjęła także Warszawa, tworząc system informowania mieszkańców miasta o stanie jakości powietrza. Przy współpracy ze środowiskiem naukowym opracowany został Warszawski Indeks Powietrza. W oparciu o dane pomiarowe określone są bieżące zalecenia dotyczące aktywności na zewnątrz dla osób zdrowych oraz osób szczególnie wrażliwych na jakość powietrza. System informatyczny korzysta z pomiarów prowadzonych na stacjach monitoringu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, planowane są działania mające na celu zwiększenie liczby urządzeń zasilających bazę danych o wyniki pomiarów.

Wartości stężeń dwutlenku azotu w polskich miastach są głównie skutkiem ruchu samochodów. W porównaniu do dużych miast Unii Europejskiej, skala problemu w Polsce jest mniejsza, jednak widoczne jest jego narastanie. Pogarszanie sytuacji w polskich miastach wiąże się z coraz większą liczbą samochodów przemieszczających się po ulicach, które w znacznej części projektowane były dla mniejszej liczby pojazdów. Skutkiem tego są tworzące się korki, utrata płynności przemieszczania się pojazdów, skutkująca zwiększoną emisją zanieczyszczeń. Nie bez znaczenia jest również wiek użytkowanych samochodów, a co za tym idzie, zdecydowanie wyższa ich emisyjność w porównaniu do samochodów obecnie wprowadzanych na rynek.

Poprawa sytuacji wymaga podjęcia szeregu działań, zarówno w skali krajowej jak i lokalnej. Do ciekawych, jednak kontrowersyjnych rozwiązań, należy tworzenie stref czystego transportu, umożliwiających poruszanie się w jej obrębie pojazdów spełniających określone wymagania w zakresie emisji spalin. Podobne rozwiązania znajdują zastosowanie w ponad 200 miastach europejskich, w tym wszystkich stolicach Europy Zachodniej, gdzie problem emisji ze środków transportu jest bardziej dostrzegalny. W Polsce prowadzone są obecnie prace legislacyjne mające sformułować podstawy prawne do wyznaczania takich stref, w ramach nowelizacji ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych.

W kontekście stanu zanieczyszczenia powietrza w obszarze miast znaczącą rolę odgrywa istniejąca zabudowa miejska. Zaburzenia w przewietrzaniu obszarów zabudowy, tworzące się kaniony uliczne, wpływają na kumulację zanieczyszczeń powietrza w określonych obszarach miasta. Z tego powodu niezwykle ważną rolę odgrywają badania mające na celu zachowanie oraz w miarę możliwości poprawę warunków przewietrzania miast. Analizy w tym zakresie zostały opracowane między innymi dla Krakowa, Warszawy czy Bielska-Białej.

Szansę na poprawę jakości powietrza na terenie polskich miast stwarzają również tereny zielone wkomponowane w tkankę miejską, posiadające możliwość jego oczyszczania - tak zwanej fitoremediacji - zarówno z zanieczyszczeń pyłowych jak i gazowych. Na zdolność oczyszczania powietrza wpływają zarówno gatunki stosowanych roślin, ich wiek i struktura, jak również powierzchnia terenów zieleni w przestrzeni miasta, zwartość terenów zieleni oraz zachowanie powiązań pomiędzy nimi.

Pozytywnym przykładem terenu zieleni o dużej powierzchni, wkomponowanego w teren o wysokim stopniu urbanizacji, jest Park Śląski zlokalizowany na pograniczu Katowic i Chorzowa, stanowiący oazę zieleni i miejsce odpoczynku wielu mieszkańców nie tylko Chorzowa i Katowic, ale również sąsiadujących miast.

Ciekawym sposobem wprowadzenia zieleni w przestrzeń miejską jest realizacja zielonych torowisk tramwajowych. Projekty tego rodzaju znalazły zastosowanie w kilku polskich miastach, w tym w Krakowie, Łodzi, Warszawie, Poznaniu, Szczecinie, Gdańsku, Wrocławiu i Katowicach.

Potwierdzony, pozytywny wpływ terenów zieleni miejskiej na usuwanie zanieczyszczeń z powietrza znajduje przełożenie na działania władz miast, które w sposób bardziej skoordynowany starają się zagospodarować przestrzeń miejską. Przykładem takich działań jest wyznaczanie stanowisk ogrodników miejskich, dbających o kreowanie wizerunku przestrzeni miejskiej w zakresie zieleni oraz nadzór nad estetyką miasta. Stanowiska takie funkcjonują między innymi w Gdyni, Wrocławiu, Toruniu i Szczecinie.

ZMIANY KLIMATU WYZWANIEM DLA MIAST

ARCADIS

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Bardzo ważny element polityki rozwoju miast w ostatnich latach stanowi adaptacja do zmian klimatu. Miasta, to obszary które w szczególności doświadczają zagrożeń związanych ze zmianami klimatu. Biorąc pod uwagę fakt, że blisko 2/3 populacji Polski zamieszkuje tereny miejskie, przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu i wzmacnianie odporności obszarów miejskich pozostaje jednym z poważniejszych wyzwań samorządów.

Zjawiska klimatyczne, takie jak fale upałów, intensywne opady deszczu, powodzie, susze, silne i bardzo silne wiatry występują coraz częściej i stwarzają zagrożenie zarówno dla mieszkańców, jak i infrastruktury miejskiej. Prognozy wskazują, że zmiany klimatu będą postępować, a ich wpływ na życie ludzi, zwłaszcza w dużych miastach, będzie dodatkowo potęgowany przez specyficzne procesy i uwarunkowania występujące na obszarach miejskich, jak np. wysoki stopień uszczelnienia powierzchni, intensywna zabudowa i zagęszczenie infrastruktury technicznej.

Pierwszym krokiem na drodze do adaptacji terenów miejskich do zmian klimatu był zrealizowany na zlecenie Ministerstwa Środowiska projekt Miejskich Planów Adaptacji (MPA). Przedsięwzięciem objęto 44 największe miasta Polski. Dla każdego z nich powstał plan adaptacji do zmian klimatu, uwzględniający ich lokalne uwarunkowania i problemy oraz zawierający propozycje rozwiązań zwiększających odporność miast na zmiany klimatu.

Szczyt klimatyczny COP24 (24. Konferencja Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu), który odbył się w 2018 roku w Katowicach to także potwierdzenie zaangażowania Polski w politykę klimatyczną i walkę ze zmianami klimatu. Wypracowane podczas szczytu porozumienie, nazwane Katowickim Pakietem Klimatycznym (Katowice Rulebook), określa sposób wdrożenia zapisów zawartych w Porozumieniu Paryskim z 2015 roku (COP21) mającego na celu powstrzymanie wzrostu globalnej temperatury na poziomie 2°C, a jeśli to możliwe 1,5°C.

W tym miejscu warto podkreślić, że pod koniec 2018 r. Komisja Europejska przedstawiła długoterminową wizję ograniczenia emisji gazów cieplarnianych. Strategia wskazuje, w jaki sposób Europa może wyznaczyć ścieżkę prowadzącą do neutralności klimatycznej, przekształcając gospodarkę w kierunku rozwiązań o zerowej emisji gazów cieplarnianych. Komisja Europejska określiła siedem głównych elementów koniecznych do osiągnięcia ww. celu.

Są to:

- maksymalizacja efektywności energetycznej, w tym budynki o zerowej emisji,
- maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii (OZE) oraz elektryczności do pełnej dekarbonizacji dostaw energii w Europie,
- przyjęcie zasad czystej, bezpiecznej i połączonej mobilności,
- konkurencyjny przemysł UE i gospodarka obiegowa jako kluczowe czynniki redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- rozwój odpowiedniej, inteligentnej infrastruktury sieciowej i wzajemnych połączeń,
- pełne wykorzystanie zalet biogospodarki i stworzenie niezbędnych pochtaniaczy dwutlenku węgla,
- rozwiązanie problemu pozostałych emisji CO₂ za pomocą wychwytywania i składowania dwutlenku węgla (CCS).

Strategia ta ma być narzędziem Europejskiego Zielonego Ładu, a Europa aspiruje do miana pierwszego kontynentu neutralnego dla klimatu. Obecnie 75% ludności UE mieszka na obszarach miejskich, zatem rola miast dla osiągnięcia zakładanych celów będzie dominująca.

Poza Warszawą, która jako pierwsze polskie miasto zadeklarowała osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 roku, potrzebę transformacji energetycznej zauważają kolejne duże ośrodki miejskie. Na drodze do jej osiągnięcia jest Kraków. Ambitny plan miasta zakłada osiągnięcie neutralności emisyjnej do 2030 roku i w tym celu w ramach procesu Deep Demonstrations, stworzonego przez organizację EIT Climate-KIC, pracuje nad nową strategią transformacji. Co ważne, Kraków w pracach nad strategią mocno stawia na partycypację społeczną zachęcając mieszkańców, instytucje pozarządowe i przedsiębiorców do wskazywania kierunków działań.

Natomiast Wrocław w tzw. alarmie klimatycznym zobowiązał się do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu i tym samym osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku. Działania podejmowane przez miasto koncentrują się przede wszystkim na rozwoju terenów zieleni, wspieraniu elektromobilności i rozwoju infrastruktury dla transportu przyjaznego środowisku oraz wykorzystywaniu energii ze źródeł odnawialnych.

Wsparcie miast w transformacji w miejsca przyjazne i neutralne klimatycznie, a co za tym idzie poprawa jakości życia mieszkańców to główne cele Agendy Miejskiej, inicjatywy podjętej w 2020 roku przez Ministerstwo Klimatu (od 6 października 2020 roku przekształcone w Ministerstwo Klimatu i Środowiska). W ramach Agendy w 16 miastach wojewódzkich odbyły się warsztaty z udziałem samorządów, organizacji pozarządowych i naukowców, podczas których dyskutowano o zmianach w funkcjonowaniu miast, niezbędnych do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Ministerstwo wspólnie z samorządami wypracowuje nowe rozwiązania, dzięki którym miasta staną się miejscami bardziej przyjaznymi do życia. Inicjatywa doceniać będzie dobre praktyki poprzez badanie postępów miast w realizacji przyjętej w nich polityki ekologicznej w kluczowych obszarach: jakość powietrza, tereny zielone, zrównoważona mobilność, gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami.

Konkurs „Miasto z Klimatem” ma z kolei na celu docenienie starań podjętych przez samorządy i wskazanie zrealizowanych przez nie inwestycji wpływających na poprawę warunków klimatycznych i podniesienie jakości życia mieszkańców. Wyróżnione w nim projekty promują ciekawe rozwiązania z zakresu rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury i retencji wody (np. rewitalizacja Stawów Marczkowskich w Białymstoku, dzięki której mieszkańcy i turyści zyskali miejsce do wypoczynku, projekt Ogrody Krakowian czyli ogrody kieszonkowe w wielu dzielnicach Krakowa, zazielenienie centrum Płocka poprzez przebudowę Alei Antoniego Roguckiego i przyległych do niej terenów) czy też zrównoważonego transportu (np. bez emisyjne elektrobusy z systemem rekuperacji energii w Gdyni, rozbudowa infrastruktury rowerowej w Białymstoku). Propozycje konkursowe stanowią swoisty katalog dobrych praktyk i inspiracji.

ZUŻYCIE ZASOBÓW A PODEJŚCIE PREWENCYJNE

GARCADIS

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

W kontekście zużycia surowców, mając na uwadze zrównoważony rozwój, niezwykle ważne jest ograniczenie ich zużycia poprzez wydajniejsze użytkowanie, wprowadzanie materiałooszczędnych technologii, zwolnienie tempa przepływu surowców, co warunkowane jest m.in. jakością zasobów, która z kolei determinuje bezawaryjność produktów i wydłużenie czasu ich wykorzystywania. Kolejnym istotnym elementem jest zamknięcie przepływu surowców i ponowne użytkowanie odzyskiwanych materiałów np. poprzez formy recyklingu i w końcu zastępowanie nieodnawialnych surowców materiałami odnawialnymi.

Poszanowanie zasad zrównoważonego rozwoju względem środowiska naturalnego wymaga oszczędności surowców i energii w procesach produkcyjnych, eliminowania materiałów toksycznych, zmniejszenia emisji zanieczyszczeń i oddziaływania na środowisko podczas całego okresu „życia” produktu, jak również wybór usług najmniej oddziałujących na środowisko. Wymaga podejścia prewencyjnego, patrzenia długoterminowego, definiowania problemów, które jeszcze się nie ujawniły. Oszczędne korzystanie z zasobów to nie zatrzymanie się na tym co „tu i teraz”, ale myślenie o przyszłych pokoleniach i poprawie stanu środowiska. To myślenie prewencyjne.

Prześledźmy na przykładzie wybranych miast, w jaki sposób ograniczany jest w nich wpływ kolejnych etapów konsumpcji na środowisko.

Bydgoszcz to miasto, które jako pierwsze w kraju wdraża innowacyjny projekt zagospodarowania wód opadowych i roztopowych oraz konsekwentnie zwiększa retencję na swoim terenie jako element ograniczania zużycia zasobów wodnych. Unikalne mapy hydrogeologiczne, modele lokalnych opadów, modele hydrodynamiczne, inwentaryzacja sieci wodno-kanalizacyjnej były m.in. podstawą do wytypowania terenów retencionowania wody opadowej, a te z kolei do wdrażania zielono-błękitnych rozwiązań na terenie miasta np.: podziemnych zbiorników retencyjnych (np. przy ul. Św. M. Kolbego), systemu zagospodarowania wód opadowych w Schronisku dla zwierząt przy ulicy Grunwaldzkiej, koncepcji rozwiązań dla wody deszczowej w „Pałacyku” Muzeum Wodociągów, łąk kwietnych na terenie Stacji Uzdatniania Wody „Czyżkówko”.

Wodooszczędność to nie tylko retencjonowanie wody, inwestowanie w jak najmniej wodochłonne systemy produkcji, czy w końcu stosowanie obiegu zamkniętego wody. To również zapobieganie stratom wody na drodze od przedsiębiorstwa do użytkownika. Jednym z miast, które inwestuje w nowoczesne technologie, pozwalające w czasie rzeczywistym wykrywać niewidoczne, podziemne wycieki jest Wrocław. Zastosowany system informatyczny, oparty na tysiącach czujników, loggerach szumu czy wykorzystaniu przepływomierzy, umożliwia szybką interwencję w przypadku awarii. W konsekwencji, w ciągu ostatnich lat czas przerw w dostawach wody we Wrocławiu został skrócony o ponad 40 procent.

Coraz większą popularność w miastach zdobywają odnawialne źródła energii, stosowane zarówno w instalacjach miejskich, jak i na potrzeby domów wielorodzinnych. Powoli, ale na stałe w krajobraz miast wpisują się instalacje fotowoltaiczne. Jedną z pierwszych i największych działającą od 2007 roku w Częstochowie, w budynku Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego. Konstrukcja instalacji została rozmieszczona wprost na poziomie gruntu lub częściowo na dachach budynków szpitala. 598 sztuk kolektorów zajmuje powierzchnię 1500 m², ma wydajność 1000 kW i dostarcza energię niezbędną do przygotowywania ciepłej wody użytkowej na potrzeby obiektu.

Inicjatywą, o której warto wspomnieć, jest założenie w 2018 roku Klastra Energii Odnawialnej na terenie Legnicy. Jego działalność skupia się wokół zadań m.in. z zakresu podwyższania efektywności energetycznej, bilansowania i zarządzania energią, zeroemisyjnego transportu i wspierana jest działaniami edukacyjnymi mającymi na celu podwyższanie poziomu świadomości energetycznej i ekologicznej mieszkańców Legnicy. Działania głębokiej termomodernizacji budynków zostały zrealizowane w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach spółdzielni mieszkaniowych.

W 2021 roku w ramach projektu „Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii w podregionie sosnowieckim”, współfinansowanego ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, 551 odnawialnych źródeł ciepła i instalacji niskoemisyjnych zainstalują w swoich domach mieszkańcy Sosnowca. Będą to instalacje fotowoltaiczne i kolektorów słonecznych, jak również instalacje kotłów na pellet.

Polska, której ponad 80% powierzchni pokryta jest źródłami geotermalnym, wykorzystuje to odnawialne i ekologiczne źródło energii do ciepłownictwa i leczenia. Flagowym przykładem wykorzystania energii geotermalnej do celów rekreacyjnych są Termy Maltańskie zlokalizowane w Poznaniu, które stanowią największy aquapark w Polsce. Powierzchnia basenów Term Maltańskich wynosi 2 400 m², natomiast sama zabudowa aquaparku ma powierzchnię 3 ha.

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ) w kontekście funkcjonowania miast staje się coraz bardziej istotna. Raport Ellen MacArthur Foundation z 2017 r. (Urban Biocycles, Ellen MacArthur Foundation) wskazuje, że „Miasta są miejscami kumulowania materiałów i składników odżywczych, odpowiedzialnymi za 75% zużycia zasobów naturalnych, 50% światowej produkcji odpadów i 60%–80% emisji gazów cieplarnianych”. Dlatego odpowiedzialna i zhierarchizowana gospodarka odpadami zyskuje na znaczeniu.

KOSZALIN,
WAŁBRZYCH,
WROCŁAW

Włodarze polskich miast podejmują szereg inicjatyw dla poprawy tego systemu. Często inicjatywy te rozpoczynają się kampaniami edukacyjnymi i tak dla przykładu Koszalin zorganizował akcję promocyjną pn. „Segregujesz - wspólną przyszłość ratujesz! Edukacyjna akcja promocyjna”, Wałbrzych realizuje projekt edukacyjny mieszkańców pn. „Nie marnuję-kompostuję. Nie marnuję-odzyskuję”. Podobny projekt realizuje Wrocław, który w ramach kampanii „Wrocław nie marnuje” organizuje warsztaty dla mieszkańców, lekcje zero waste dla uczniów, a także wspiera bookcrossing, promuje ponowne wykorzystywanie, naprawianie, odnawianie oraz recykling materiałów i produktów. Wszystkie te akcje mają ten sam cel: redukcję ilości powstających odpadów.

Sprawnie działająca gospodarka odpadami to nie tylko akcje edukacyjne, to również inwestycje infrastrukturalne. Przykład Białegostoku pokazuje, jak osiągnąć nawet pięciokrotny wzrost odzysku surowców z odpadów. Dzięki realizacji projektu „Przebudowa instalacji związanej z odzyskiem odpadów w Hryniewiczach k. Białegostoku” gmina osiągnęła zakładane cele związane z gospodarką odpadami.

BIAŁYSTOK

Coraz popularniejszym sposobem na wspieranie zrównoważonego rozwoju jest zakładanie pasiek w miastach, gdzie pszczoły, z jednej strony wspierają rozwój zielonej infrastruktury podwyższając jakość zieleni miejskiej i zwiększając bioróżnorodność, z drugiej wspierają dążenia naukowców do budowania technologii miast przyszłości, opartej na badaniach życia i zachowania pszczoł. Inicjatywy te wspierane są przez dedykowane akty prawa miejscowego regulujące i zezwalające na zakładanie miejskich pasiek.

KRAKÓW, TORUŃ,
LUBLIN, WARSZAWA,
BYDGOSZCZ

Przykładami pasiek w miastach są Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Urząd Marszałkowski w Toruniu, KUL w Lublinie, Ministerstwo Rolnictwa w Warszawie. Kolejnym przykładem jest Miasto Bydgoszcz, partner w projekcie BeePathNet pn.: „Budowanie i łączenie miast świadomych roli pszczoł w Europie”, którego celem jest popularyzacja i rozwój pszczelarstwa w miastach oraz poprawa warunków bytowania owadów zapylających. W ramach projektu powstaje Pszczela Ścieżka, na której punkty na terenie miasta Bydgoszczy to m.in. Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Ogród botaniczny – Leśny Park Kultury i Wypoczynku „Myślęcinek”, Ogród botaniczny Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, łąka kwietna i domy dla dzikich owadów zapylających w Parku Jana Kochanowskiego i inne.

Nie sposób wymienić wszystkich przykładów podejmowanych przez samorządy, instytucje, firmy w celu zrównoważonego gospodarowania surowcami, szczególnie, że na tej drodze pojawiają się coraz nowocześniejsze technologie oferujące innowacyjne rozwiązania i nowe możliwości. Ważne, że władze polskich miast biorą udział w podejmowanych inicjatywach i widzą potrzebę ich realizacji.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE JAKO NARZĘDZIE DO POPRAWY JAKOŚCI ŚRODOWISKA I WARUNKÓW ŻYCIA

ARCADIS

RANKING POLSKICH MIAST ZRÓWNOWAŻONYCH 2021

Podstawowym aktem prawnym regulującym proces planowania przestrzennego w Polsce jest Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Głównym zadaniem planowania przestrzennego jest przeznaczanie terenów na wybrane cele oraz określanie zagospodarowania tych terenów, przyjmując zasadę zrównoważonego rozwoju jako podstawę działań.

Zgodnie z Europejską Kartą Planowania „planowanie umożliwia społeczności formułować strategiczne Wizje w celu osiągnięcia swoich przyszłych zamierzeń. Takie wizje mają moc istotnego i bezpośredniego wpływu na tworzenie wspaniałych miejsc i zapewnienie możliwości bardziej zrównoważonej przyszłości dla społeczności w całej Europie.” Jedną z powszechnych koncepcji wykorzystania planowania przestrzennego jako narzędzia do poprawy jakości środowiska i warunków życia jest koncepcja miasta zwartego (compact city). Pomimo, iż pojęcie to jest powszechnie stosowane i zostało wykorzystane już w latach siedemdziesiątych XX wieku, do dnia dzisiejszego nie posiada jednej precyzyjnej definicji. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju w swojej „Polityce zwartych miast” wskazuje, że miasta te mają gęstą zabudowę, są połączone systemami transportu publicznego i utrzymują dostęp do lokalnych usług i miejsc pracy, co oznacza, że ich przestrzenie są wielofunkcyjne. Zatem powinno się ograniczać w nich przestrzenie monofunkcyjne, np. biurowe. Taka struktura pozwala również na zmniejszenie wpływu na środowisko dzięki krótszym dystansom wewnątrzmiastowym i mniejszej zależności od samochodów. Przestrzenie wielofunkcyjne odgrywają ważną rolę w gospodarce, zwiększając efektywność inwestycji infrastrukturalnych oraz ułatwiając mieszkańcom dostęp do usług, pracy i przestrzeni publicznych oraz do wypoczynku.

Ponieważ „dopasowanie” przestrzeni do potrzeb społeczności jest istotne, miasta potrzebują odpowiedzialnego zarządzania. Jedną z odpowiedzi urbanistyczno-architektonicznych jest projektowanie, nie tylko poszczególnych budynków, ale całych kwartałów miast, w oparciu o model „active design”. Zgodnie z nim układ przestrzeni poprzez odpowiedni dobór funkcji czy przyjętych rozwiązań logistycznych, aż po architekturę i wyposażenie poszczególnych budynków powinny wspomagać aktywność fizyczną. Przykładem tak skomponowanej tkanki może być komercyjne przedsięwzięcie OFF Piotrkowska Center w Łodzi, czyli poddany organicznej rewitalizacji kompleks dawnej fabryki bawełny, który oferuje szereg funkcji, w tym powierzchnie biurowe, handlowe i usługowe zrealizowane zgodnie z modelem „active design”.

Zatem zielone, zdrowe i zrównoważone miasto nie oznacza przestrzeni luźno zabudowanej, wręcz przeciwnie im bardziej zwarta tkanka miejska, tym lepszy dostęp do wspólnych przestrzeni i usług tj. transport publiczny, ścieżki rowerowe, przestrzeń wypoczynkowa, usługi publiczne (np. oświatowe czy opieki medycznej), tereny zieleni czy wreszcie tereny mieszkaniowe. Zwarta zabudowa pozwala na ograniczenie ingerencji w tereny cenne przyrodniczo czy czynne biologicznie powstrzymując „rozlewanie” się miast. Z drugiej strony gęsta zabudowa miejska, postępujące uszczelnianie terenów miejskich, poszukiwanie terenów inwestycyjnych wpływa na ograniczanie terenów zieleni obecnej w tkance miejskiej. Dlatego, skutecznymi narzędziami z jednej strony dla ograniczenia presji, z drugiej do ochrony istniejących ekosystemów są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Poprzez odpowiednie zapisy w tych dokumentach można efektywnie zabezpieczyć oraz wykorzystać i wykreować potencjał zieleni do świadczenia usług ekosystemowych. Wpływa to nie tylko na poprawę estetyki przestrzeni miejskich, ich wizerunku, ale także na wzrost jakości życia mieszkańców. Kształtowanie przestrzeni publicznych, w tym ich zrównoważone dogęszczanie musi uwzględniać wielofunkcyjność przestrzeni, której koniecznym elementem jest zieleń miejska. Aby zapewnić prawidłowe jej funkcjonowanie i skuteczność w świadczeniu usług na rzecz miast i ich mieszkańców konieczne jest połączenie tych przestrzeni w system (sieć).

W myśl obowiązujących przepisów planistycznych pierwszym etapem w tworzeniu systemu zieleni jest wskazanie go w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Istotne jest, aby był on spójny i zapewniał między innymi utrzymanie korytarzy przewietrzania. W przypadku dużych ośrodków miejskich zasadne może być również wykorzystanie koncepcji zielonego pierścienia („green belt”) czyli obszaru zieleni otaczającego przestrzeń miejską, jednocześnie stanowiącego swego rodzaju granicę, poza którą nie przewiduje się rozwoju zabudowy. Drugim etapem jest uchwalenie lub zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które pozwolą na wdrożenie zapisów Studium w życie, nadając im moc prawa miejscowego.

Jednak pewnych decyzji nie sposób cofnąć. Intensywna urbanizacja miast przyczyniła się do likwidacji naturalnych systemów przewietrzania czy wymiany powietrza. Powoduje to stagnację powietrza i sprzyja kumulacji zanieczyszczeń i występowaniu zjawiska smogu. Kolejnym skutkiem ograniczonej wymiany powietrza jest tworzenie się mikroklimatu niekorzystnego dla mieszkańców miast, w tym powstawania wysp ciepła. Zjawiska te mają negatywny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców miast, a szczególnie niebezpieczne są dla seniorów oraz osób obciążonych schorzeniami układu krążenia i układu oddechowego.

Ochroną korytarzy przewietrzających mogą poszczycić się duże miasta tj. Warszawa, która opracowała raport pn. „Potencjał do kształtowania warunków klimatycznych – w tym wymiany i regeneracji powietrza w Warszawie”. Kolejnym przykładem może być Kraków, w którym wyznaczono w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego korytarze napływu powietrza, mające istotne znaczenie w wymianie i regeneracji. Podobnie we Wrocławiu, w którym w dokumentach planistycznych (Studium, MPZP) wskazano zielony klin południa jako miejsce wyłączone z zabudowy, a włączone w system zieleni zapewniający napływ czystego powietrza z obrzeży do centrum.

Rozwiązaniem presji urbanistycznej jest stałe uzupełnianie systemów zieleni ich rozbudowywanie w oparciu o właściwie zbilansowane dokumenty planistyczne. Niemniej już teraz, w oparciu o istniejące dokumenty, można wprowadzać elementy odpowiadające tym potrzebom. To wcale nie takie trudne! W opozycji do konwencjonalnych rozwiązań należy wykorzystywać te oparte na naturze (NBS – Nature Based Solution), a obszary biologicznie czynne mogą z powodzeniem pełnić funkcje infrastrukturalne. Zielono-błękitna infrastruktura (ZBI) z powodzeniem może zastępować (lub wspierać) np. tradycyjne systemy odprowadzania wód opadowych, jednocześnie zwiększając bioróżnorodność w niewielkich przestrzeniach miejskich oraz stając się przestrzeniami przyjaznymi dla ludzi.

Rozwiązania NBS czy ZBI stanowią doskonałą odpowiedź na zmiany klimatu w miastach. Dzięki odpowiednim decyzjom planistycznym można zaprojektować przestrzeń uwzględniając różnorodność przeznaczeń i pełnionych funkcji. Takim rozwiązaniem może pochwalić się Wałbrzych, który realizuje projekt „Zielone podwórka - parki kieszonkowe w starych dzielnicach Wałbrzycha”. Warto w tym miejscu zwrócić również uwagę na cykliczny program Olsztyna "Podwórka z Natury", polegający na wprowadzeniu zieleni w podwórka na terenach silnie zurbanizowanych, wspierający jednocześnie realizację polityki miejskiej w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Poprawa jakości środowiska i warunków życia w miastach jest możliwa dzięki współpracy pomiędzy władzami, urbanistami i inwestorami a skutecznym narzędziem do odpowiedzialnego zarządzania coraz częściej stają się dokumenty planistyczne uwzględniające w swoich zapisach ideę zrównoważonego rozwoju.

STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA A POTRZEBY SENIORÓW

ARCADIS

**RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

W Polsce od wielu lat obserwowany jest spadek liczby urodzeń. Poprzez zmniejszenie udziału najmłodszych mieszkańców kraju i wzrost udziału w populacji roczników najstarszych następuje podwyższenie średniego wieku ludności oraz tworzy się niekorzystna relacja pomiędzy liczbą seniorów a liczbą dzieci i młodzieży. W 2019 roku osoby w wieku 65 i więcej lat stanowiły w Polsce 18,1% ogółu ludności. Ponad 65% seniorów zamieszkiwało tereny miejskie. Trend starzejącego się społeczeństwa dobrze obrazuje wysoka liczba ludności w wieku poprodukcyjnym obserwowana w miastach zajmujących najwyższe lokaty w Rankingu. W okresie 2015-2019 we wszystkich spośród analizowanych 50 miast nastąpił wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Największy wzrost miał miejsce w Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu i Tychach. Najniższe wzrosty liczby ludności w wieku poprodukcyjnym zauważa się w Chorzowie, Jastrzębiu-Zdroju i Warszawie. Stosunkowo niewielkie wzrosty obserwuje się także w największych polskich miastach – poza Warszawą również w Krakowie, Gdańsku, Wrocławiu. Prognozy demograficzne wskazują, że proces starzenia się społeczeństwa będzie w dalszym ciągu postępował i wymagał od władz miejskich konieczności dostosowania m.in. funkcjonującego systemu opieki zdrowotnej i pomocy osobom starszym, przestrzeni miejskiej, rozwiązań komunikacyjnych, budynków użyteczności publicznej do różnych potrzeb rosnącej grupy osób w podeszłym wieku.

Starzenie się społeczeństwa stanowi nie tylko zagrożenie, ale także wyzwanie dla miast na ich drodze w kierunku zrównoważonego rozwoju. Włodarze polskich miast dostrzegają to i wprowadzają zmiany mające na celu zaspokojenie potrzeb seniorów oraz podejmują działania coraz bardziej kompleksowe i odpowiednio ukierunkowane na seniorów. Co istotne, coraz częściej przedstawiciele tej grupy społecznej zapraszani są do współdecydowania o tym jakie rozwiązania są najlepsze. Przykładem są chociażby Rady Seniorów, które działają w ponad 300 polskich gminach, w tym w większości miast. W swoich działaniach rady koncentrują się przede wszystkim na zagadnieniach związanych z bezpieczeństwem seniorów, programach zdrowotnych i prozdrowotnych przeznaczonych dla osób starszych i aktywizacji społecznej.

Władze polskich miast świadome wyzwania, jakim jest spodziewany wzrost zapotrzebowania na opiekę medyczną, podejmują działania w kierunku zwiększenia dostępności do usług zdrowotnych. W porównaniu do roku 2015 w większości badanych miast wzrosła liczba przychodni w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – stopień dostępności do placówek opieki zdrowotnej może przekładać się na jakość i długość życia mieszkańców.

Warte podkreślenia są również starania miejskich władz o zagospodarowanie przestrzeni publicznej w taki sposób, aby żadna z grup mieszkańców nie była wykluczona z życia społecznego. Ciekawą inicjatywą są standardy dostępności przestrzeni miejskich, które obowiązują w wielu polskich miastach, m.in. w Gdyni, Łodzi, Wrocławiu, Warszawie i Poznaniu. Zawierają one wskazówki i wytyczne, jak różne elementy przestrzeni miejskiej powinny być zaprojektowane, aby przestrzeń ta była dostępna w jak największym stopniu, dla możliwie jak największej grupy osób, niezależnie od ich wieku oraz stopnia sprawności fizycznej i intelektualnej, bez konieczności jej późniejszej adaptacji.

GDYNIA, ŁÓDŹ,
WROCŁAW,
WARSZAWA, POZNAŃ

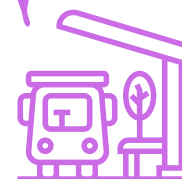
WARSZAWA, ŁÓDŹ,
KRAKÓW, SZCZECIN,
POZNAŃ, OLSZTYN,
GDAŃSK, BYTOM

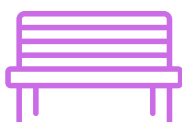
Istotne są podejmowane działania służące poprawie jakości świadczonych usług w zakresie transportu publicznego. Większość ze stosowanych w miastach rozwiązań jak np. niskopodłogowe pojazdy, klimatyzacja, nowoczesne systemy ogrzewania, Systemy Dynamicznej Informacji Pasażerskiej (SDIP), komunikaty głosowe pozwalają na zwiększenie komfortu podróży pasażerów, zwłaszcza osób starszych. W wielu miastach stosuje się tzw. przystanki wiedeńskie, czyli specjalne konstrukcje polegające na podniesieniu jezdni w rejonie przystanku do poziomu chodnika. Rozwiązania takie umożliwiają łatwiejsze wejście i wyjście z pojazdu, ale także spowalniają ruch i zwiększają bezpieczeństwo pieszych. Przystanki wiedeńskie obecne są m.in. w Warszawie, Łodzi, Krakowie, Szczecinie, Poznaniu, Olsztynie, Gdańsku czy Bytomiu.

Innowacyjnym rozwiązaniem, coraz częściej pojawiającym się w przestrzeni miejskiej, są zielone przystanki. Rozwiązanie to nie tylko przyczynia się do łagodzenia skutków zmian klimatu poprzez obniżanie temperatury, ale także wprowadza zieleń tam, gdzie jest bardzo potrzebna mieszkańcom, w tym seniorom którzy oczekują na przyjazd tramwaju czy autobusu. Zielone przystanki to również sposób na ograniczenie zanieczyszczeń pochodzących z transportu. Pierwsze zielone przystanki pojawiły się już w 2017 roku w Siemiatyczach. Obecnie rozwiązanie to obecne jest m.in. w Białymstoku, Opolu, Włocławku, Warszawie, Rzeszowie, Krakowie i Wrocławiu.

BIAŁYSTOK, OPOLE,
WŁOCŁAWEK,
WARSZAWA, RZESZÓW,
KRAKÓW, WROCŁAW

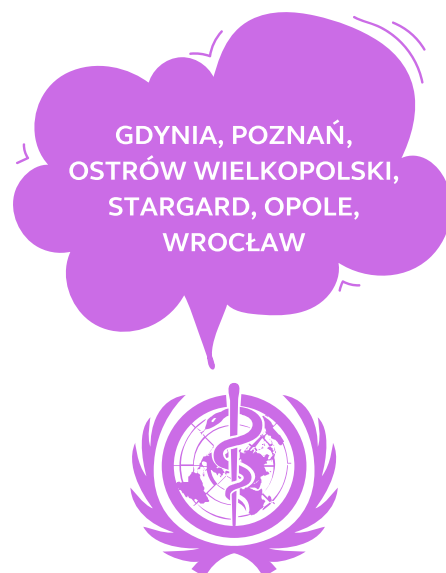

WARSZAWA,
SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE,
ŁÓDŹ

Władze miast coraz częściej zwracają także uwagę na dostępność miejsc przeznaczonych do odpoczynku, co jest istotne w szczególności dla osób starszych, częściej miewających problemy z przebyciem długich odcinków bez możliwości zrobienia sobie przerwy. Specjalne ławki zwane spocznikami lub przysiadkami wzbogacają przestrzeń m.in. Warszawy czy Siemianowic Śląskich. W Łodzi z kolei zrealizowano projekt „Mia100 ławek”, dzięki któremu ławki pojawiły się przy drogach prowadzących do centrów i placów handlowych, przychodni i w obrębie zieleńców.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) utworzyła międzynarodową Sieć Miast i Gmin Przyjaznych Starzeniu (The WHO Global Age-friendly Cities and Communities Network) umożliwiającą wymianę doświadczeń pomiędzy miastami zaangażowanymi w działania ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb najstarszych obywateli. Obecnie do Sieci należy 6 polskich miast: Gdynia, Poznań, Ostrów Wielkopolski, Stargard, Opole i Wrocław.

Gdynia była pierwszym polskim miastem, któremu WHO przyznała tytuł Miasta Przyjaznego Starzeniu doceniając wysiłki w zakresie polityki senioralnej i tworzenia przyjaznej dla seniorów przestrzeni miejskiej. Wszystkie wyróżnione przez WHO miasta kładą duży nacisk na politykę senioralną i wprowadzają rozwiązania odpowiadające na realne potrzeby najstarszych mieszkańców.

W Gdyni powstaje Centrum Nowoczesnego Seniora, w którym seniorzy będą mogli spotykać się, spędzać wspólnie czas, a także rozwijać pasje i zainteresowania. W Poznaniu aktywnie działa Centrum Inicjatyw Senioralnych (CIS) realizując liczne projekty na rzecz poprawy jakości życia seniorów jak np. Tytka Seniora, czyli pakiet comiesięcznych informacji dla seniorów o wydarzeniach w mieście, Miejsce Przyjazne Seniorom, czyli promowanie miejsc odpowiadających na potrzeby starszych mieszkańców czy też „Senioralni.Poznań” czyli jednodniowa uroczystość, podczas której Prezydent Miasta Poznania symbolicznie przekazuje władzę w mieście delegacji seniorów.

Powyższe przykłady pokazują, że coraz więcej miast zwraca uwagę na potrzeby seniorów i w podejmowanych działaniach ma na celu poprawę jakości i komfortu życia najstarszych mieszkańców miasta.

METODYKA I WSKAŹNIKI

 **RANKING
POLSKICH MIAST
ZRÓWNOWAŻONYCH 2021**

Drugą edycję Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis, podobnie jak jego pierwszą edycję, oparto na wskaźniku syntetycznym.

Podstawą jego budowy jest zbiór wskaźników szczegółowych, które przyporządkowano do jednego z trzech obszarów (ładów) zrównoważonego rozwoju: Społeczeństwo, Środowisko i Gospodarka. W obrębie każdego z trzech obszarów wyodrębnione zostały dziedziny. Łącznie w ramach środowiska, gospodarki i społeczeństwa określono 19 dziedzin i zdefiniowano 45 wskaźników szczegółowych. Źródłem danych dla zdecydowanej większości (41 wskaźników) jest Bank Danych Lokalnych (BDL) Głównego Urzędu Statystycznego. Wykorzystano także dane pozyskane z Biuletynu Informacji Publicznej (BIP) oraz stron internetowych miejskich przedsiębiorstw komunikacyjnych (dla 2 wskaźników). Źródłem danych dla wskaźnika dotyczącego zdawalności egzaminów maturalnych były raporty publikowane przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (OKE). Dane udostępnione przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) stanowiły podstawę oceny jakości powietrza w miastach.

Dla niemal wszystkich wskaźników wykorzystano dane za rok 2019. W przypadku wskaźnika dotyczącego liczby studentów szkół wyższych wykorzystano dane za rok akademicki 2019/2020.

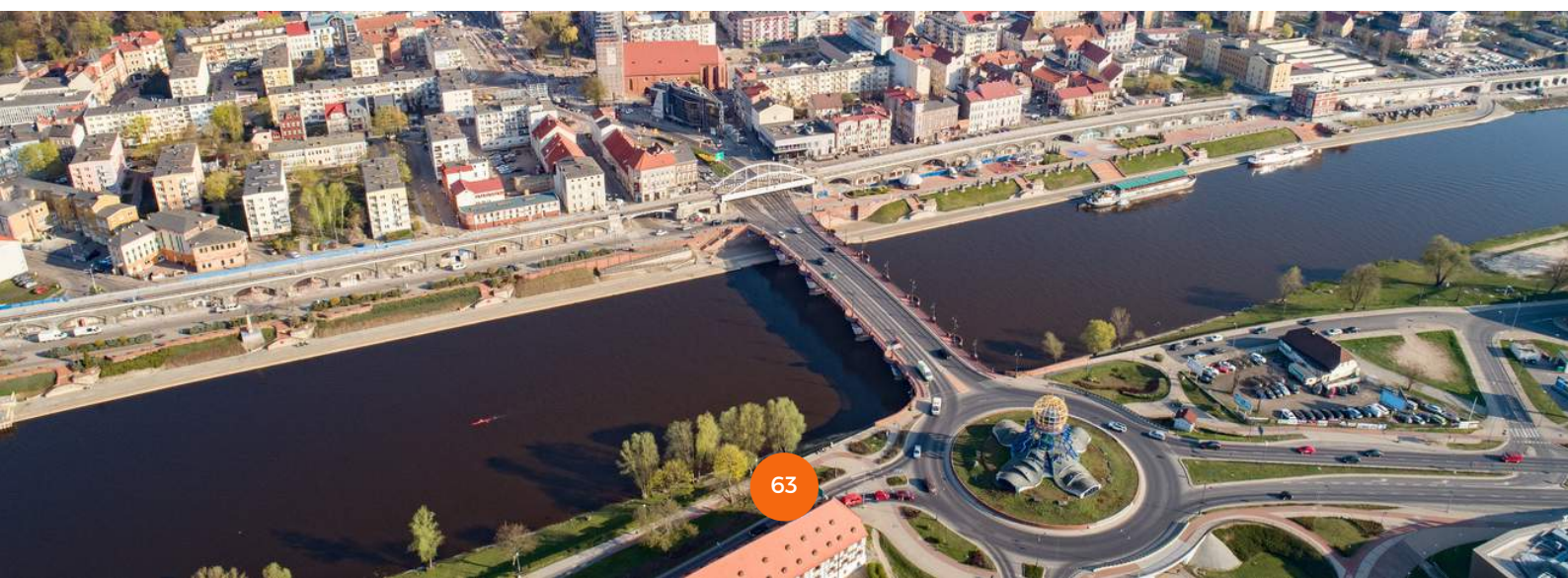

Dla każdego wskaźnika określono funkcję preferencji – rosnącą dla stymulanty i malejącą dla destymulanty.

Następnie wskaźniki szczegółowe poddano ocenie. Przyjęto podział obszaru zmienności wskaźnika na pięć równych przedziałów, wykorzystując maksymalną i minimalną wartość danego wskaźnika. Przedziałom tym przyporządkowano wartości ocen od 1 do 5 (w przypadku wskaźników o rosnącej funkcji preferencji, tzw. stymulant) lub od 5 do 1 (w przypadku wskaźników o malejącej funkcji preferencji, tzw. destymulant). Następnie, przy wykorzystaniu formuły matematycznej średniej arytmetycznej, dokonano agregacji wskaźników szczegółowych do syntetycznej wartości wskaźnika dla każdej z dziedzin. Następnie wyniki dla dziedzin uśredniono, otrzymując wartość wskaźnika dla danego obszaru (społeczeństwo, gospodarka, środowisko). Syntetyczny wskaźnik zrównoważonego rozwoju dla miasta uzyskano obliczając średnią arytmetyczną oceny każdego z trzech obszarów. O ostatecznej pozycji miasta w rankingu ogólnym lub w podziale na obszary decyduje udział procentowy wyniku osiągniętego przez daną jednostkę terytorialną w relacji do najlepszego możliwego do otrzymania wyniku. Poszczególne etapy tworzenia Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis przedstawiono na rysunku 1.

Pełną listę wskaźników szczegółowych wykorzystanych do przygotowania Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis przedstawiono w tabeli. 2.

Tabela 2. Lista wskaźników zrównoważonego rozwoju użytych w Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis (zob. następną stronę).

	Dziedzina	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Pożądany kierunek zmian
 SPOŁECZEŃSTWO	Demografia	P-1 Przyrost naturalny na 1000 ludności	GUS – BDL	Stymulanta
		P-2 Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	GUS – BDL	Destymulanta
		P-3 Gęstość zaludnienia	GUS – BDL	Destymulanta
	Zdrowie	P-4 Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	GUS – BDL	Destymulanta
		P-5 Przychodnie na 10 tys. mieszkańców	GUS – BDL	Stymulanta
	Edukacja	P-6 Liczba miejsc w żłobkach na 1000 mieszkańców	GUS – BDL	Stymulanta
		P-7 Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	GUS – BDL	Destymulanta
		P-8 Zdawalność egzaminów maturalnych	Raporty publikowane przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne	Stymulanta
		P-9 Studenci szkół wyższych na 1000 mieszkańców	GUS – BDL	Stymulanta
	Kultura	P-10 Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	GUS – BDL	Stymulanta
		P-11 Udział wydatków miasta na kulturę i dziedzictwo w budżecie ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		P-12 Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych	GUS – BDL	Destymulanta
 ŚRODOWISKO	Ubóstwo i warunki życia	P-13 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób)	GUS – BDL	Stymulanta
		P-14 Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (%)	GUS – BDL	Destymulanta
	Bezpieczeństwo	P-15 Przestępstwa stwierdzone ogółem na 1000 mieszkańców	GUS – BDL	Destymulanta
		P-16 Liczba rannych w wypadkach drogowych na 100 tys. pojazdów	GUS – BDL	Destymulanta
	Udział społeczeństwa w kreowaniu miasta	P-17 Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców	GUS – BDL	Stymulanta
	Zmiany klimatu	E-1 Emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km powierzchni (t/rok/km ²)	GUS – BDL	Destymulanta
	Powietrze	E-2 Jakość powietrza w mieście, określona w oparciu o wartości stężeń średniorocznych wybranych gazów i pyłów w granicach administracyjnych miasta	GIOŚ	Destymulanta
	Bioróżnorodność	E-3 Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		E-4 Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
	Użytkowanie gruntów	E-5 Wskaźnik lesistości – udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni miasta (%)	GUS – BDL	Stymulanta
	Gospodarka odpadami	E-6 Ilość zmieszanych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych zebranych w ciągu roku przypadająca na 1 mieszkańca (kg)	GUS – BDL	Destymulanta
	Urządzenia sieciowe	E-7 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		E-8 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w % ludności ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		E-9 Długość sieci gazowej na 1 km ² powierzchni miasta	GUS – BDL	Stymulanta
 GOSPODARKA	Rozwój gospodarczy i zatrudnienie	E-10 Zużycie wody na 1 mieszkańca (m ³)	GUS – BDL	Destymulanta
		E-11 Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (kWh)	GUS – BDL	Destymulanta
		D-1 Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	GUS – BDL	Stymulanta
	Finanse publiczne i planowanie przestrzenne	D-2 Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	GUS – BDL	Stymulanta
		D-3 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	GUS – BDL	Stymulanta
		D-4 Kwota budżetu partycypacyjnego przypadająca na jednego mieszkańca (zł)	BIP UM	Stymulanta
		D-5 Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		D-6 Udział wydatków inwestycyjnych gmin i powiatów w wydatkach ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		D-7 Wydatki na obsługę długu publicznego na 1000 zł dochodów ogółem (zł)	GUS – BDL	Destymulanta
		D-8 Środki pozyskane z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł)	GUS – BDL	Stymulanta
	Transport	D-9 Długość twardych dróg publicznych lokalnych na 100 km ²	GUS – BDL	Stymulanta
		D-10 Udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem (%)	GUS – BDL	Stymulanta
		D-11 Cena biletu miesięcznego (sieciowego) na wszystkie linie w obrębie miasta (zł)	Strona internetowa miejskiego przedsiębiorstwa komunikacyjnego	Destymulanta
	Turystyka	D-12 Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. km ²	GUS – BDL	Stymulanta
		D-13 Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności	GUS – BDL	Stymulanta
		D-14 Stopa bezrobocia rejestrowanego	GUS – BDL	Destymulanta
		D-15 Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	GUS – BDL	Destymulanta
		D-16 Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych na 1000 bezrobotnych niepełnosprawnych	GUS – BDL	Stymulanta
	Dostęp do rynku pracy	D-17 Udział absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych (dotychczas niepracujących) wśród bezrobotnych zarejestrowanych	GUS – BDL	Destymulanta

SCHEMAT METODYKI

Rysunek 1: Schemat metodyki zastosowanej w Rankingu Polskich Miast Zrównoważonych Arcadis

CHĘTNIE ODPOWIEMY NA TWOJE PYTANIA

KATARZYNA KOBIELA

Kierownik Zespołu Środowiska w Arcadis

e-mail: katarzyna.kobiela@arcadis.com

tel. +48 601 050 496

 [@KatarzynaKobiela](#)

MAGDALENA POLUS

Starszy Specjalista ds. Środowiska w Arcadis

e-mail: magdalena.polus@arcadis.com

tel. +48 601 766 856

 [@MagdalenaPolus](#)

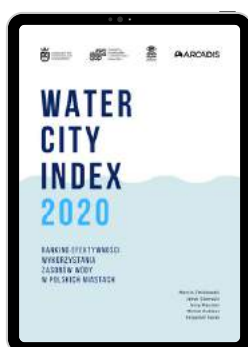
Dołącz do naszej społeczności na LinkedIn!

[@ArcadisPoland](#)

[#ArcadisPoland](#)

WATER CITY INDEX - SPRAWDŹ NASZ "WODNY" RANKING

WATER CITY INDEX 2020

Ranking efektywności wykorzystania
zasobów wody w polskich miastach

POBIERZ

O ARCADIS

1996

ROK ZAŁOŻENIA

270

PRACOWNIKÓW

5

LINII BIZNESOWYCH

7

BIUR W POLSCE

Więcej o nas znajdziesz
na [arcadis.com](https://www.arcadis.com)

Arcadis jest międzynarodową firmą świadczącą usługi z zakresu projektowania, doradztwa i inżynierii dla budownictwa, infrastruktury, środowiska i wody. Arcadis, jako jedna z największych firm doradczo-inżynierskich na świecie (28 tys. specjalistów obecnych w ponad 40 krajach na świecie) dąży do rozwoju infrastruktury oraz budownictwa w myśl zrównoważonego rozwoju, kładąc szczególny nacisk na potrzeby społeczne mieszkańców miast przy równoczesnym uwzględnieniu środowiska naturalnego.

Nasz Zespół w Polsce liczy ponad 270 osób, posiadamy biura w 7 lokalizacjach: Warszawa, Wrocław, Kraków, Katowice, Łódź, Rzeszów, Radom.

Dowiedź się więcej o nas: [arcadis.com](https://www.arcadis.com), [arcadis.com/pl/green-energy](https://www.arcadis.com/pl/green-energy), [investinrealestate.pl](https://www.investinrealestate.pl).

4 linie biznesowe + OZE i ESG

Budynki

Infrastruktura

Środowisko

Woda

OZE | ESG

RANKING POLSKICH MIAST ZRÓWNOWAŻONYCH 2021

SPOŁECZEŃSTWO

ŚRODOWISKO

GOSPODARKA

PATRONI HONOROWI

Ministerstwo
Funduszy
i Polityki Regionalnej

Narodowy Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Marszałek
Województwa
Mazowieckiego

PIME⁺
STOWARZYSZENIE
POLSKICH GMIN PRACUJĄCYCH W SEKTORZE INFRASTRUKTURY

PLGBC
Polskie Stowarzyszenie
Budownictwa Ekologicznego

STOWARZYSZENIE ARCHITEKTÓW POLSKICH

Związek
Gmin Wiejskich RP

PATRONI MERYTORYCZNI

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

IRMiR INSTYTUT
ROZWOJU MIAST
I REGIONÓW

Centrum PPP
Centrum Partnerstwa
Publiczno-Prywatnego

GŁÓWNY PATRON MEDIALNY

BUSINESS INSIDER
POLSKA

PATRONI MEDIALNI

